

ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๐ ❁ กรกฎาคม ๒๕๕๔

เนื้อหาในเล่ม

สำนักกฎหมายอิงโลก (4) (หน้า 580)

ชราวุสติกถา ตอนที่ 1 (หน้า 610)

จากบรรณาธิการ

‘เสียงเตือนจากมิตร’ กับ ‘ปรปวาท’

ในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา ผมได้รับจดหมายจากท่านผู้อ่านวารสาร “ปัญญา” จำนวนหนึ่ง เท่าที่ผมจำแนกด้วยจินตนาการ แฟนา-นุแฟนของวารสารเรานี้ น่าจะแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มโดยเอาความเชื่อวาทนอยู่ ณ ที่ตรงไหนในอาณาเขตแห่งความคิดที่เรียกว่า “พระพุทธศาสนา” กลุ่มแรกนั้นผมขอเรียกว่า “คนใน” หมายถึงท่านผู้อ่านที่รู้สึกวาทรรดาความคิดทั้งหลายของพระพุทธศาสนานั้นท่านชอบ ท่านเห็นด้วย และเห็นว่าพระพุทธศาสนามีเหตุผลที่ดีทีเดียวในการสอนว่าอย่างนี้ อย่างนั้น กลุ่มที่สองผมขอเรียกว่า “คนนอก” อันหมายถึงท่าน

ที่อาจจะเป็นชาวพุทธตามทะเบียนบ้านหรือไม่ใช่ก็ได้ ท่านอาจเห็นด้วยกับแนวคิดบางประการของพระพุทธรศาสนา แต่โดยรวมท่านพิจารณาว่าความคิดของพระพุทธรเจ้านั้นก็ เป็นความคิดของบุคคลที่เป็นปราชญ์ท่านหนึ่ง เช่นเดียวกับปราชญ์ทั้งหลายในโลก เมื่อผมเขียนถึงความคิดของพระพุทธรองค์ ท่านผู้อ่านสองกลุ่มนี้อาจเห็นด้วยกับบางเรื่องเหมือนกัน แต่บางเรื่องท่านอาจเห็นต่าง ความเห็นต่างกันนั้นว่าไปแล้วก็น่าจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่า “ศรัทธา” ท่านผู้อ่านกลุ่มแรกนั้น ท่านจะไม่วิจารณ์ความคิดของพระพุทธรเจ้า แม้จะสงสัยบางเรื่องก็จะสงวนความสงสัยนั้นไว้ โดยอธิบายแก่ตนเองว่า “เราอาจจะยังเข้าใจเรื่องนี้ไม่ได้ในวันนี้ แต่วันหนึ่งข้างหน้า เราอาจเข้าใจ” แต่สำหรับท่านผู้อ่านกลุ่มที่สอง ท่านเขียนจดหมายมาวิเคราะห์บางเรื่องให้ผมฟังว่า ความคิดอ่านตรงนี้ของพระพุทธรเจ้าน่าสงสัย เพราะเปิดประเด็นไปสู่ปัญหาเรื่องนั้นเรื่องนี้ ที่ท่านคิดว่าเป็นปัญหา

การมีท่านผู้อ่านสองกลุ่มที่คิดต่างกัน แต่ก็เขียนจดหมายส่วนตัวมาหาผมในฐานะผู้จัดทำวารสาร “ปัญญา” ได้อย่างสะดวกใจและเปิดเผยความคิดตรงไปตรงมานี้ ผมถือว่าเป็นการให้เกียรติแก่วารสารที่ท่านกล้าพูดอะไรออกมาจากใจเช่นนั้นก็แปลว่าท่านไว้วางใจผมในฐานะบรรณาธิการ ผมนั้นว่าไปแล้วก็เป็นผู้เคยบวชเรียนมานาน และเชื่อว่าคำสอนของพระพุทธรศาสนามาจะซึมอยู่ในชีวิตและความคิดอ่านของตนมากที่สุดทีเดียว แต่ผมก็ไม่เคยมองมิตรสหายที่เป็นคนนอก (ตามการจัดข้างต้น) เหล่านี้ว่าเป็น “คนอื่น” เลย สำหรับท่านผู้อ่านที่เป็นคนใน ผมอนุโมทนาในการที่ท่านมีศรัทธาต่อพระพุทธรองค์ และมองว่าการที่ใครจะมีศรัทธาในทางศาสนาได้นั้นเป็นเรื่องที่ต้องสะสมมาพอสมควร แต่ในขณะที่เดียวกัน ท่านผู้อ่านที่มองพระพุทธรองค์ในฐานะนักคิดท่านหนึ่ง และบางครั้งก็อาจแสดงความคิดวิจารณ์สิ่งที่ทรงสอน

ผมก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องที่เราชาวพุทธที่เป็นคนในจะต้องมองในทางลบ พระพุทธองค์เองได้ตรัสเตือนพวกเรว่า เมื่อมีคนตีพระรัตนตรัย อย่ารีบโกรธ ให้ตรองว่าที่เขาตีนั้นถูกไหม ถ้าเขาตีถูก เราก็ต้องยอมรับ แล้วปรับปรุงตน แต่ถ้าเขาตีผิด ก็ต้องชี้แจงว่าที่ถูกเป็นอย่างไร ฉันมิตร

ไม่นานนี้ คุณสุจิตต์ วงษ์เทศ ท่านพูดถึงการศึกษาไทยว่าผู้น้อยไม่กล้าวิจารณ์ผู้ใหญ่ น่าจะเพราะ “วัฒนธรรมเถรวาท” ซึ่งก็แปลว่า หากเราต้องการให้การศึกษาเรามีบรรยากาศของการที่ผู้น้อยก็แย้งผู้ใหญ่ได้ ถ้าเห็นว่าผู้ใหญ่คิดไม่ถูก เราก็ต้องทบทวน “วัฒนธรรมเถรวาท” ที่ว่านั้น ผมอ่านแล้วก็เห็นว่าที่คุณสุจิตต์ท่านเขียนอย่างนั้นมีเหตุผล และมีข้อเท็จจริงรองรับอยู่มาก เราชาวพุทธแบบคนในน่าจะชอบคุณท่านที่ ทักท้วง แต่น่าเสียดาย ท่านนักคิดหรือนักปราชญ์พุทธที่เป็นคนวงใน ไม่ได้มองเสียงของคุณสุจิตต์ว่าเป็น “เสียงเตือนจากมิตร” กลับไปมองว่านี่เป็น “ปรีปวาท” อันหมายถึงเสียงว่าร้ายพระศาสนาจาก มิจฉาทิฎฐิกชน มีการเขียนหนังสือตอบโต้ท่าน เสียดสีแดกดันท่าน น่าเสียดายโอกาสนี้จริงๆ

ปัญญาในการชั่งน้ำหนักว่าอะไรเป็นเสียงจากมิตร อะไรไม่ใช่ เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงสอนมาก บางครั้งชีวิตเราก็พลาดโอกาสอันงาม เพราะตีความเสียงจากมิตรเป็นการว่าร้ายของศัตรู ความล่มสลายของ “พันธมิตร” นั้นมีความเกี่ยวพันอย่างสำคัญกับการที่พันธมิตรแปรเสียงของมิตรเป็นเสียงของศัตรูหมด ใครวิจารณ์อะไรจะถูกเอาไป “สวน” อย่างรุนแรงบนเวทีทุกนัด ทุกดอก คนที่มีท่าทีแบบนี้ ที่สุดจะอยู่โดดเดี่ยว ผมเกรงว่า เราชาวพุทธที่เป็นคนในอาจต้องไตร่ตรองเรื่องนี้ให้มาก คนที่คิดไม่เหมือนเราก็เป็นเพื่อนเราได้ไม่ใช่หรือครับ ☺

ส่วนที่หนึ่ง : ปรัชญา
บทความชุด “นิติปรัชญา”
ตอนที่ ๘
สำนักกฎหมายอิงโลก(๔)

ภาพชื่อ Caernarvon Castle โดย William Turner

-๗-

คราวนี้เราจะมาพิจารณาว่า แนวคิดของบรรดานักปรัชญาทั้งหลายที่กล่าวมาข้างต้นมีอิทธิพลต่อนิติปรัชญาสำนักอิงโลกอย่างไร เราจะพิจารณาลักษณะสำคัญของแนวคิดแบบอิงโลกแล้วดูว่าทำไมพวกเขาจึงคิดเช่นนั้น และที่คิดเช่นนั้นเกี่ยวข้องกับ

นักปรัชญาที่เราพิจารณามาตั้งแต่ต้นอย่างไร ตามลำดับดังนี้

๑ กฎหมายคือคำสั่งของรัฐ

ที่ประชาชนต้องน้อมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข

หลักการข้อนี้มาจากแนวคิดของนักนิติปรัชญาสำนักอิงโลกคนหนึ่งชื่อ จอห์น ออสติน (John Austin) ฟังดูตามที่ผมเขียนเป็นหัวเรื่องข้างต้น ท่านผู้อ่านบางท่านอาจรู้สึกว่าการฟังดูไม่มีเหตุผลเอาเสียเลย เหมือนกับบอกว่า “กฎหมายแม้จะเลวเราก็เป็นพลเมืองก็ต้องทำตาม” ซึ่งตรงกับที่ออสตินต้องการจะบอกเพียงทีเดียว ก่อนจะไปพิจารณาว่าทำไมนักนิติปรัชญาท่านนี้จึงเห็นอย่างนั้น ผมอยากให้ท่านผู้อ่านที่พอรู้เรื่องประวัติของโสกราตีสบ้างลองทบทวนความจำดูสักนิด โสกราตีสนั้นในบั้นปลายชีวิตถูกจับข้อหาว่าสร้างความวุ่นวายให้แก่รัฐฐานที่ไปเที่ยวยุยงให้เยาวชนสงสัยในระบบคุณค่าเดิมของสังคม โสกราตีสเที่ยวถามใครต่อใครว่าที่ท่านยึดถือกันสืบๆ มาว่าดีนั้นดีอย่างไรและดีจริงหรือ เช่นที่สอนกันว่าบุตรต้องกตัญญูต่อพ่อแม่ นั่นหมายความว่าอย่างไร หากบุตรรู้ว่าพ่อเป็นคนร้าย บุตรควรเป็นพยานในศาลเพื่อเอาพ่อเข้าคุกในฐานะพลเมืองที่ดีหรือไม่ เป็นต้น มีคนหนุ่มๆ ที่ช่างคิดจำนวนมากเห็นว่าโสกราตีสนั้นเป็นความหวังของสังคม จึงเลื่อมใสและติดตาม เด็กหนุ่มๆ เหล่านี้จำนวนมากเป็นคนพูดตรงอย่างขวานผ่าซาก เมื่อไปเที่ยววิจารณ์ผู้ใหญ่ที่พวกเขาเห็นว่าไม่รู้จักคิดก็ทำให้คนเหล่านั้นรู้สึกโกรธแค้น ท้ายที่สุดคนเหล่านี้เห็นว่าจะระงับ “ขบวนการป่วนเมือง” ที่ว่านั้นต้องเล่นงานที่หัวขบวนคือโสกราตีส และบังเอิญว่าสิ่งที่โสกราตีสทำนั้นพอที่จะตีความว่าผิดกฎหมายของเอเธนส์ ณ เวลานั้นได้ (คงทำนองกฎหมายเป็นกบฏในราชอาณาจักรที่พูดๆ กัน

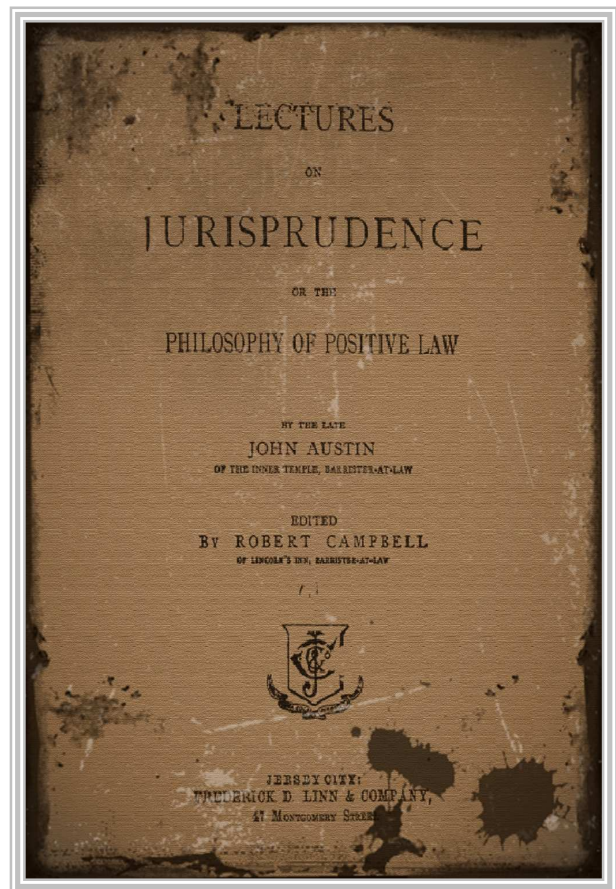
อยู่ในบ้านเราช่วงนี้) โสกราตีสเลยถูกจับ และพิพากษาประหารชีวิต (ไม่น่าเชื่อว่าจะถึงขั้นนี้ ผมเองเวลานี้ก็ยังไม่เข้าใจว่าทำไมกฎหมายของกรีกเวลานั้นจึงทำร้ายคนอย่างโสกราตีสได้ แต่นึกถึงกรณีของพระเยซูในเวลาต่อมาก็พอเข้าใจได้บ้าง พวกที่เดือดร้อนจากการกระทำของโสกราตีสและพระเยซูคงเป็นพวก “อำนาจเก่า” ที่เห็นเงาอะไรก็ตามที่เข้าใจว่าอาจพาดนลงจากอำนาจได้ก็ต้องตัดทิ้งก่อน โดยไม่ทันได้คิดว่าเจ้าของเงาอาจเป็นแค่คนธรรมดาๆที่ปราศจากพิษสงทางการเมืองใดๆเลย) เพื่อนพ้องมิตรสหายตลอดจนลูกศิษย์ของโสกราตีสจำนวนหนึ่งเข้าไปเยี่ยมโสกราตีสในคุก คนเหล่านี้เสนอโสกราตีสว่าให้หลบหนีไป โดยที่บางคนในบรรดาเพื่อนพ้องของโสกราตีสนั้นรับปากว่าสามารถจัดการให้โสกราตีสหนีออกไปจากคุกได้ พวกเขาบอกว่า “กฎหมายที่ประหารท่านนี้ไม่ยุติธรรม ท่านไม่จำเป็นต้องยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรมเช่นนี้เลย” แต่โสกราตีสก็ปฏิเสธข้อเสนอของมิตรสหาย โดยกล่าวว่า “ข้าพเจ้าเป็นพลเมืองของเอเธนส์ มีพันธะในทางจริยธรรมที่จะต้องยอมรับกฎหมายของบ้านเกิดเมืองนอนของตน เป็นไปได้ที่กฎหมายของเราอาจเลวก็ได้ ดีก็ได้ แต่ทั้งหมดนั้นเราในฐานะพลเมืองต้องยอมรับ การยอมอยู่ในเอเธนส์ก็แปลว่าข้าพเจ้ายอมรับกฎหมายของเอเธนส์ หากข้าพเจ้าหนีไป ก็เสียหลักการที่กล่าวมา” จะเห็นว่า โสกราตีสยอมรับว่ากฎหมายที่ลงโทษประหารชีวิตตนนั้นอาจไม่ยุติธรรมอย่างที่เพื่อนพ้องหรือสานุศิษย์กล่าวก็จริง แต่นี่ก็เป็นเพียง “กฎหมายเรื่องหนึ่ง” (a law) เท่านั้น โสกราตีสมองกฎหมายของรัฐในแง่ที่เป็นภาพรวมหรือภาพใหญ่ (The Laws) กฎหมายในภาพรวมนั้นประกอบด้วยกฎหมายย่อยๆจำนวน

มาก ในบทสนทนาชื่อ “*Crito*” โสกราตีสยกตัวอย่างว่า ก่อนที่ตนจะเกิดนั้นพ่อแม่ต้องแต่งงานกันก่อน การแต่งงานนั้นกระทำภายใต้กฎหมายของเอเธนส์ เมื่อแต่งงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายแล้วก็ให้กำเนิดบุตรคือเด็กชายโสกราตีส ในฐานะลูกที่เกิดอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โสกราตีสก็ได้รับการปกป้องคุ้มครองโดยกฎหมายของรัฐ เช่นได้เรียนหนังสือที่รัฐจัดการให้ จะเห็นว่าเท่าที่กล่าวมานี้โสกราตีสก็ได้รับประโยชน์จากกฎหมายของรัฐอย่างน้อยสองเรื่องแล้วคือ กฎหมายว่าด้วยการแต่งงานและกฎหมายว่าด้วยสวัสดิการด้านการศึกษาแก่พลเมืองที่เกิดอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อใช้ชีวิตมาเรื่อย โสกราตีสเองก็ได้รับประโยชน์จากกฎหมายของรัฐนานาประการ ดังนั้น การที่ตนยอมรับกฎหมายของรัฐเมื่อได้ประโยชน์ แต่จะมาปฏิเสธเมื่อเห็นว่าตนเสียประโยชน์ย่อมไม่ถูกต้อง การยอมรับหรือปฏิเสธกฎหมายนั้นโสกราตีสคิดว่าเราสามารถทำได้ แต่ต้องเลือกรับหรือปฏิเสธทั้งหมด ไม่ใช่รับเมื่อเห็นว่าได้ประโยชน์แล้วปฏิเสธเมื่อเสียประโยชน์ อย่างนี้โสกราตีสถือว่าเป็นความตลบตะแลง ถ้าเขายอมหนีไปก็เท่ากับเป็นคนตลบตะแลง การที่พลเมืองตลบตะแลงต่อรัฐเช่นนี้ในแง่หนึ่งต้องถือว่าไม่ยุติธรรมกับรัฐ

เหตุผลของโสกราตีสตามที่กล่าวมานี้สำหรับผมเป็นเรื่องที่ยากจะโต้แย้ง และในความคิดของผม โสกราตีสนั้นยิ่งใหญ่ก็ตรงที่เป็นคนคิดอย่างมีหลักการเช่นนี้เอง ผมไม่แน่ใจว่า เมื่อออสตินเสนอแนวคิดเรื่องที่ว่ากฎหมายนั้นพลเมืองต้องเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่ตนจะต้องเคารพเชื่อฟัง เขาคิดไปไกลอย่างที่โสกราตีสคิดหรือไม่ ในหนังสือเรื่อง “*Lectures on Jurisprudence or the Philosophy of Positive Law*” ออสตินได้แสดงความเห็นหลักๆ เอาไว้

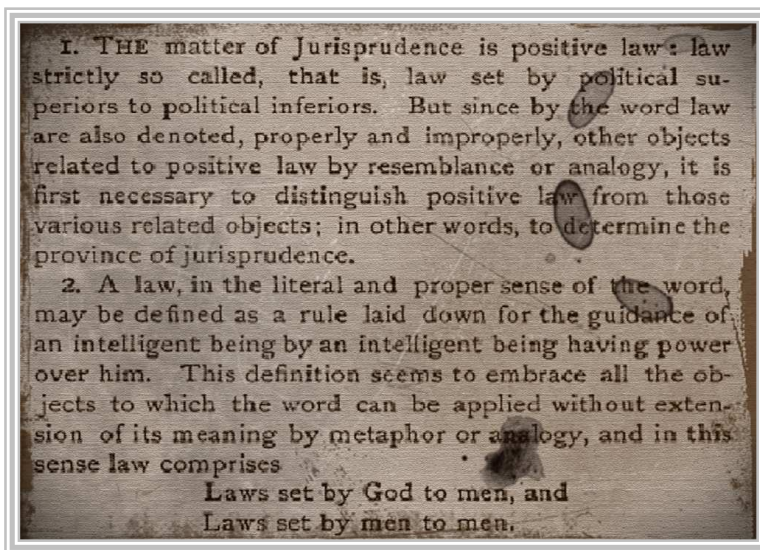
ว่า

(๑) เรามีวิธีในการเข้าใจกฎหมายหลายอย่าง อย่างน้อยที่สุดเราก็เข้าใจสองอย่างหลักๆคือ “กฎหมายอย่างที่ดีที่สุด” กับ “กฎหมายอย่างที่เป็นอย่างจริงๆ” คนที่เข้าใจอย่างแรกนั้นคิดในแง่อุดมคติ คืออยากให้กฎหมายนั้นดีที่สุด ความคิดในแง่ที่ว่าไปแล้วเป็นเรื่องปกติธรรมดา ในหลายเรื่องคนเราก็คิดอย่างนี้ เช่นเมื่อจะแต่งงานเราก็ต้องการคู่ครองที่ดีที่สุด เมื่อจะมีลูกเราก็คาดหวังว่าจะได้ลูกที่ดีที่สุด ส่วนคนที่คิดในแนวทางที่สองนั้นแรกๆก็คงคิดแบบแรก แต่เขาอาจพบว่าในชีวิตจริง สิ่งที่เราต้องการที่สุดอาจไม่เกิดกับชีวิตเรา เช่นพอแต่งงานแล้วก็พบว่าสามีหรือภรรยาของเรานั้นมิได้สมบูรณ์แบบอย่างที่เราคาดหวัง หรือพอมีลูกแล้วก็ค่อยๆเรียนรู้ว่าลูกในอุดมคตินั้นไม่ใช่สิ่งที่จะหาได้ง่ายๆ ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า เราควรจะอยู่อย่างไรร่วมกับคู่ครองหรือลูกตามที่เขาเป็นนั้น ในทางกฎหมายก็เช่นกัน คนบางคนอาจคิดถึงกฎหมายในแง่อุดมคติ คือหวังว่าจะมีกฎหมายที่ดีในสังคมเรา แต่บางคนก็คิดถึงกฎหมายแบบไม่ได้คาดหวังเอาไว้สูงส่งเช่นคนแรก ที่สองคนนี้คิดต่างกันเป็นเรื่องธรรมดา

(๒) จะอย่างไรก็ตาม ออสตินเห็นว่าคนที่คิดอย่างที่สองนั้นคิดสมจริงกว่า ตัวเขาเองก็คิดอย่างนั้น เพราะอะไร ก็เพราะว่าในชีวิตจริงนั้นสิ่งที่มนุษย์เราคาดหวังมักไม่เกิด เพราะมีปัจจัยซับซ้อนมากมาย ดังนั้นความคิดที่สมจริงที่สุดก็คือ เราจะต้องอยู่กับสิ่งต่างๆตามที่เป็นจริง กฎหมายก็เช่นกัน ดังนั้นแทนที่เราจะไปคาดหวังว่าจะได้กฎหมายที่ดีงามสูงส่งตามอุดมคติ เราก็มามาตั้งต้น

ความคิดเสียใหม่ว่า จะอยู่อย่างไรกับกฎหมายที่มีอยู่หรือเป็นอยู่จริงๆ เราจะเข้าใจแนวคิดของออสตินในเรื่องนี้ได้ง่ายขึ้นโดยเทียบกับเรื่องความคาดหวังว่าจะมีคู่ครองหรือลูกที่

สมบูรณ์แบบ คู่ครองแบบนี้เราอาจเรียกว่า “คู่ครองในฝัน” ซึ่งจากประสบการณ์เราไม่ค่อยพบว่าจะมีใครได้เห็นสิ่งนี้นัก ตรงกันข้าม เรามักพบคู่ครองแบบที่อาจเรียกว่า “คู่ครองตามที่เป็นจริง” คำว่า “ตามที่เป็นจริง” นี้บางครั้งในทางปรัชญาเราก็ใช้คำเรียกในภาษาอังกฤษว่า “Positive” ที่ออสตินกล่าวถึงกฎหมายที่เรียกว่า “Positive Law” นั้นแปลเอาความง่าย ๆ ก็คือ “กฎหมายตามที่เป็นจริง” เหมือนสามีหรือภรรยาตามที่เป็นจริงที่กล่าวข้างต้น โปรดพิจารณาข้อความตอนหนึ่งในหนังสือเล่มนี้ของออสตินข้างบน

ตามข้อความข้างต้นนี้ ท่านผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการขีดกรอบว่าวิชา “*ธรรมศาสตร์*” (Jurisprudence) นั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับเฉพาะ

กับสิ่งที่ท่านเรียกว่า “กฎหมายในแง่ที่เป็นกฎหมายจริงๆ” (Positive Law) เท่านั้น จะไปเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นที่ทำทางดูเหมือนกฎหมาย แต่เอาเข้าจริงก็หาใช่กฎหมายไม่ ไม่ได้ เนื่องจากประเด็นที่ว่านี่จะเป็นจุดตั้งต้นที่สำคัญของนิติปรัชญาสำนักอิงโลก ผมจึงจะขอถือโอกาสอธิบายอย่างลงรายละเอียดสักเล็กน้อย เรื่องของเรื่องนั้นเป็นอย่างนี้ครับ เวลาที่เราเรียน “วิชา” (Discipline) ใดๆ ก็ตามแต่ เช่น “รัฐศาสตร์” (Political Science) “เศรษฐศาสตร์” (Economics) “มานุษยวิทยา” (Anthropology) “ชีววิทยา” (Biology) หรือ “ประวัติศาสตร์” (History) เป็นต้น วิชาเหล่านี้จะต้องมีขอบเขตที่แน่นอน ขอบเขตที่ว่านี่ก็คืออาณาเขตที่ผู้รู้ในวิชาการแขนงนั้นเห็นร่วมกันว่าอะไรบ้างที่จะอนุญาตให้นำเข้ามาศึกษา ถกเถียง หรือวิจัยได้ ส่วนเรื่องใดจะนำเข้ามาไม่ได้เลย ยกตัวอย่างเช่น ในวิชาชีววิทยา เนื้อหาที่ศึกษาว่า “ทำไมควายทางภาคอีสานของไทยจึงมีลักษณะไม่เหมือนควายทางภาคอีสานของอินเดีย” เป็นต้น ถือว่าเป็นเนื้อหาในทางชีววิทยาได้ คือเมื่อผู้ศึกษาได้ศึกษาวิจัยแล้ว พบข้อค้นพบบางอย่าง ก็สามารถนำสิ่งที่ค้นพบนั้นมาลงตีพิมพ์ในวารสารทางด้านชีววิทยาได้ สมมติว่ามีท่านนักวิชาการท่านหนึ่งสนใจศึกษาเรื่องเทวดาตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ท่านไปพบว่าในคัมภีร์บางเล่ม เช่น “อรรถกถาธรรมบท” พูดเล่าไว้ว่า เทวดาก็มีลูกตัวเล็กๆ เหมือนคนนี่แหละ ท่านจึงเขียนบทความเพื่อแสดงว่า เทวดาเป็นเผ่าพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่ง (a species) เนื่องจากมีลูกมีหลานได้อย่างสิ่งมีชีวิตทั่วไป เรื่องเช่นนี้จะตีพิมพ์ในวารสารทางด้านชีววิทยาไม่ได้เลย เพราะเนื้อหาอยู่นอกขอบเขตของชีววิทยา เว้นเสียแต่ว่าท่าน

ผู้เขียนจะไปพบเทวดาได้จริงๆ และพวกคนอื่นๆ ไปพบด้วยได้ และเทวดาเหล่านั้นก็ใช้ชีวิตเหมือนสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ถ้าอย่างนี้จึงจะได้

นักวิชาการแขนงต่างๆ นั้น ว่าไปแล้วนอกจากจะทำหน้าที่ในการศึกษาวิจัยไปตามแขนงงานของตน ยังมีหน้าที่ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ จะต้องช่วยกันคอยกำกับดูแลว่า เนื้อหาของศาสตร์ที่ตนทำงานอยู่นั้นจะต้องมีขอบเขตแค่ไหน เพียงไร ผมเองนั้นอยู่ในสาขาวิชาปรัชญา งานส่วนหนึ่งที่ผมทำเวลาที่ต้องประเมินผลงานของผู้อื่นเพื่อลงพิมพ์ในวารสารทางปรัชญาหรือเพื่อให้ผ่านในฐานะวิทยานิพนธ์ทางด้านปรัชญาก็คือ บอกว่านี่เป็นงานทางปรัชญาหรือไม่ ในทำนองเดียวกัน ออสตินเห็นว่า ผู้ที่อยู่ในวงการวิชา “*ธรรมศาสตร์*”^{*} จะต้องเข้าใจให้ตรงกันเสียก่อนว่าอะไรคือสิ่งที่จะเข้ามา

---

* ผมขอแปลคำว่า “*Jurisprudence*” ว่า “*ธรรมศาสตร์*” คำว่าธรรมศาสตร์ตามความหมายเดิมของอินเดียนั้นหมายถึงศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องกฎหมาย ไม่เพียงแต่ศึกษาเนื้อหาของกฎหมายว่าจะพึงใช้งานและดีควมอย่างไรเท่านั้น แต่ศึกษาเลยไปถึงรากเหง้าของกฎหมาย ความชอบธรรมของกฎหมาย ลักษณะของกฎหมายที่ดีที่เลววัดอย่างไร เป็นต้น สรุปคือวิชาธรรมศาสตร์นั้นเรียน “เนื้อหาของกฎหมาย” และ “ปรัชญากฎหมาย” ด้วย ตอนที่ตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เราใช้ชื่อว่า “*มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง*” คำว่าธรรมศาสตร์ในที่นี้ก็หมายถึงวิชาธรรมศาสตร์ตามความหมายที่กล่าวมานี้ อันที่จริงคำว่า “*วิชาการเมือง*” นั้นอินเดียมีคำเรียกว่า “*อรรถศาสตร์*” วิชานี้เรียน “*หลักรัฐศาสตร์*” และ “*ปรัชญาการปกครอง*” ธรรมศาสตร์และอรรถศาสตร์เป็นวิชาคู่กัน คนที่จะเป็นผู้ปกครองในอินเดียโบราณนั้นจะต้องเรียนทั้งธรรมศาสตร์และอรรถศาสตร์ มีการเขียนคัมภีร์สำหรับใช้เพื่อการเรียนวิชาเหล่านี้และใช้จริงในทางปฏิบัติด้วยเช่น “*มนูธรรมศาสตร์*” และ “*อรรถศาสตร์ของเกาฏิลยะ*” เป็นต้น คัมภีร์เหล่านี้เป็นตัวอย่างของข้อเขียน (Treatise) ที่สร้างขึ้นในขอบเขตของสองวิชานี้ เหมือนงานเรื่อง “*The Prince*” โดยมาคิอาเวลลี ที่จัดอยู่ในหมวดอรรถศาสตร์ และ “*The*

อยู่ในฐานะเนื้อหาของวิชานี้ได้ ส่วนอะไรไม่ควรอนุญาตให้เข้ามาอยู่ ข้อเสนองานของออสตินคือ วิชาธรรมศาสตร์จะต้องเกี่ยวเฉพาะกับ “กฎหมายอย่างที่เป็นกฎหมายจริงๆ” เท่านั้น และกฎหมายอย่างที่เป็นกฎหมายจริงๆตามทัศนะของท่านผู้นี้ก็คือ “กฎหมายที่ผู้ทรงอำนาจทางการเมืองเหนือกว่าตราขึ้นเพื่อใช้บังคับกับผู้ทรงอำนาจทางการเมืองที่อยู่ต่ำลงไป” (*Positive law = law set by political superiors to political inferiors*) ตรงนี้ผมขอขยายความนิดหนึ่งว่า เมื่อเรามาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมการเมืองแล้ว คนในสังคมจะถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเรียกว่า “ผู้ปกครอง” อีกส่วนเรียกว่า “ผู้ถูกปกครอง” สองส่วนนี้ในการเมืองบางระบบอาจแยกกันเด็ดขาด ไม่สามารถหรือยากมากที่จะมีการสลับบทบาทกันได้ เช่นในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบกษัตริย์ที่ระบุนว่าเฉพาะลูกหลานของกษัตริย์เท่านั้นที่จะได้รับอำนาจในการปกครองสืบทอดไป ในระบบเช่นนี้ ประชาชนธรรมดา ก็จะเป็นผู้ถูกปกครองเรื่อยไป ผู้ปกครองอันได้แก่ตระกูลของกษัตริย์ก็จะเป็นผู้ปกครองตลอดไป แต่ในบางระบบเช่นประชาธิปไตย สองส่วนนี้สลับกันได้ เพราะผู้ปกครองมาจากการเลือกของประชาชน แต่ไม่ว่าจะเป็นแบบไหน ในสังคม ณ เวลาหนึ่ง จะมีผู้มีอำนาจทางการเมืองสูงกว่าอีกฝ่ายเสมอ ฝ่ายที่สูงกว่านี้ก็คือผู้ปกครอง ซึ่งรวมเอาอำนาจบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการไว้ด้วยกัน (ส่วนจะแยกอำนาจทั้งสามให้อยู่ในมือของกลุ่มคนคนละกลุ่มเพื่อคานอำนาจหรือรวบไว้ที่คณะบุคคลหรือบุคคลผู้เดียวก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง)

Spirit of Laws” ของมองเตสกีเยอ ที่อยู่ในหมวดธรรมศาสตร์ หากจัดตามแบบอินเดีย

หน้าที่ของผู้ปกครองก็คือการปกครอง และการปกครองก็ต้องมีเครื่องมือนำทางในการปกครอง หากปราศจากเครื่องนำทาง การปกครองก็จะเป็นไปตามอำเภอใจของผู้ปกครอง เครื่องนำทางในการปกครองคือกฎหมาย และกฎหมายจะเป็นเครื่องนำทางในการปกครองได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายนั้นถูกต้องชอบธรรม (Valid) กฎหมายนั้นในแง่หนึ่งก็ต้องการพิธีกรรมไม่ต่างจากศาสนา การบวชพระนั้นจะต้องประกอบพิธีอย่างถูกต้อง ไม่อย่างนั้นผู้บวชก็จะเป็นพระ ในการได้มาซึ่งกฎหมายก็เช่นกัน จะต้องผ่านขั้นตอนต่างๆที่สังคมนั้นๆเห็นชอบร่วมกันว่านี่คือ “พิธีกรรมในการได้มาซึ่งกฎหมาย” เมื่อผ่านพิธีกรรมที่ว่านี้มาอย่างถูกต้องครบถ้วนแล้ว สิ่งนั้นก็จะเป็นกฎหมาย มีผลบังคับใช้ ไม่มีใครล่วงละเมิดได้ นี่คือนิยามกฎหมายในความหมายที่เป็นกฎหมายจริงๆ ที่ออสตินเรียกว่า “*Positive Law*” จากที่กล่าวมานี้ท่านผู้อ่านจะเห็นว่า กฎหมายที่นักนิติปรัชญาท่านนี้เห็นว่าเป็นกฎหมายจริงๆ ที่อยู่ในขอบเขตของวิชาธรรมศาสตร์ที่จะศึกษาและถกเถียงกันได้นั้นมีความหมายเบื้องต้นว่า เป็นกฎหมายที่ผ่านพิธีกรรมมาอย่างถูกต้องแล้ว โดยที่พิธีกรรมที่ว่านี้ก็มิบรรดาผู้ปกครองทั้งหลายนั้นแหละเป็นผู้ดำเนินการให้เป็นไป ประชาชนหรือที่ออสตินเรียกว่าผู้ทรงอำนาจทางการเมืองต่ำลงมาจากผู้ปกครองจะไม่มีส่วนร่วมเลย เหมือนเวลาบวชพิธีกรรมก็อยู่ในมือของอุปัชฌาย์และสงฆ์ นาคในฐานะผู้ถูกบวชตลอดจนญาติมิตรของนาคจะเข้าไปมีส่วนทำพิธีไม่ได้เลย ฉันทิดก็ฉันทันนั้น

สิ่งที่ผ่านพิธีกรรมมาอย่างชอบธรรมนั้นจะมีสถานะอย่างหนึ่งคือ เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามระบบนั้น เช่นผู้ที่ผ่านการบวชพระมาอย่าง

ถูกต้องแล้วก็จะมีสถานะเป็นพระที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ในทางตรงกันข้าม สิ่งที่ไม่ผ่านพิธีกรรมมาอย่างถูกต้องก็จะขาดคุณสมบัติที่ว่ำนั้น ออสตินเห็นว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายไม่ว่าจะเป็นศาลหรืออาจารย์สอนกฎหมายก็ตามแต่ จะต้องยอมรับหลักการเบื้องต้นว่า “สิ่งที่เราจะเอามาถกกันได้ในทางกฎหมายนั้นจะต้องเป็นกฎหมายจริงๆเท่านั้น คือจะต้องเป็นกฎหมายที่ผ่านพิธีกรรมในทางนิติศาสตร์ของสังคมนั้นๆมาอย่างถูกต้องแล้ว” ปัญหาทางด้านนิติปรัชญาส่วนหนึ่งนั้นออสตินเห็นว่า มาจากการที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายไม่ได้เริ่มต้นที่เรื่องนี้ ไปนำเอาเรื่องอื่นที่ไม่ใช่ตัวกฎหมายจริงๆเข้ามาปะปนกับกฎหมาย การถกเถียงก็เลยออกไปนอกกรอบของกฎหมาย ปัญหาจึงไม่สิ้นสุด

กฎหมายที่ถูกต้องนอกจากจะมีสถานะเป็นกฎหมายที่มีอำนาจจริงในสังคม ยังมีสถานะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ มีอำนาจในการ “สั่งการ” หรือ “จัดระเบียบ” ว่า เมื่อเกิดปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นในสังคมแล้วมีคนเห็นต่างกัน เรื่องนั้นจะจบลงอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น วันหนึ่งผมขับรถออกจากบ้านไป จริงๆแล้ววันนั้นผมตื่นนอนสาย เมื่อตื่นมาก็จำได้ว่านัดเพื่อนไว้ เวลาก็จวนแจเต็มทีแล้ว ผมจึงต้องรีบเร่งขับรถเร็วกว่าปกติ เมื่อมาถึงทางสี่แยกไฟจราจร ตรงนี้ปกติเมื่อติดไฟแดงผมจะรอประมาณ ๒ นาทีก็ได้ไปแล้ว แต่วันนั้นผมถูกจราจรก็กอยู่ที่ตรงนั้นราว ๑๐ นาที ผมหงุดหงิด จึงเปิดกระจกถาม จราจรบอกว่า มีไฟไหม้ใกล้ๆนี้ รถดับเพลิงต้องใช้เส้นทางที่ขวางหน้าผมอยู่ จราจรเลยต้องปิดเส้นทางที่ผมจะไปเพื่อให้รถดับเพลิงไปก่อน การทำงานของจราจรตามตัวอย่างนี้ ดำเนินไปตามกฎหมายจราจร หมายความว่าในกฎหมายจราจรมี

ข้อความเขียนไว้ชัดเจนว่า ในกรณีที่จรรยาเห็นว่าจำเป็นและอธิบายได้จรรยาสามารถปิดหรือเปิดเส้นทางการจรรยาชนิดพิเศษ คือไม่ไปไปตามสัญญาณไฟจรรยาที่ตั้งไว้ในสถานการณ์ปกติได้ กฎหมายนี้ออกโดยรัฐสภา ซึ่งตามแนวคิดของออสตินเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองเหนือผมที่เป็นพลเมืองธรรมดา กฎหมายนี้ถูกต้องเมื่อถูกต้องก็มีอำนาจสั่งการหรือจัดการว่าในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกันระหว่างคนสองกลุ่มขึ้นไป (ในสถานการณ์นั้นผมก็จะรีบไปให้ทันนัดเพื่อน พนักงานดับเพลิงก็จะรีบไปเพื่อให้ทันดับไฟเจ้าของบ้านที่ถูกไฟไหม้ก็ต้องการให้รถดับเพลิงมาไวๆ) รัฐ (ซึ่งในที่นี้จรรยาเป็นผู้ใช้อำนาจแทน) จะพึงเลือกที่จะจัดการอย่างไรตามที่เหมาะสมควรได้ *ใครจะคัดค้านไม่ได้* ผมไม่มีทางที่จะไม่ยอมรับเรื่องนี้เลย ตกลงวันนั้นผมไปสาย ถูกเพื่อนๆ รุมด่าว่าไม่รับผิดชอบเรื่องเวลา

ตัวอย่างที่ผมเล่าข้างต้นท่านผู้อ่านอาจรับได้ว่า จรรยาทำถูกแล้วผมต่างหากที่ควรถูกสมน้ำหน้าเพราะตื่นสาย แต่ถ้าเปลี่ยนเรื่องใหม่ ท่านผู้อ่านอาจเห็นว่ารัฐใช้กฎหมายไม่ชอบธรรมเลย ในกรณีเช่นนี้ ออสตินก็ยังยืนยันว่า รัฐมีความชอบธรรมอยู่แล้ว トラบเท่าที่ดำเนินการทุกอย่างตามกฎหมาย โปรดพิจารณาตัวอย่างที่ผมจะเล่าต่อไปนี้ เรื่องนี้เป็นเรื่องจริง ลงข่าวทางหนังสือพิมพ์เร็วๆ นี้เอง เรื่องมีว่า บุรุษไปรษณีย์ท่านหนึ่งแอบยักยกเอาเงินที่มีผู้ส่งเป็นธนาคัตติถึงกันเอาไว้หลายครั้งหลายคราว ข่าวว่าเป็นปีหรือหลายปีทีเดียว แต่จำนวนเงินที่ยักยกมานั้นหากคิดต่อครั้งก็ไม่มาก เป็นหลักร้อยหรือพัน เมื่อถูกจับได้ก็มีการรวมว่าที่ท่านผู้นี้ยักยกเอาไว้ทั้งหมดนั้นเป็นเงินเท่าใด ถ้าผมจำไม่ผิด เงินรวมอยู่ใน

หลักแสน ราวสองหรือสามแสนบาทนี้แหละ ซึ่งจำนวนนี้ว่าไปแล้ว ก็ไม่ใช่เงินจำนวนมากมายอะไร อีกทั้งผู้เสียหายก็กระจายกันไป จำนวนมาก แต่ละคนจึงเสียหายไม่มาก ศาลพิพากษาคดีนี้แบบนับ โทษเป็นคราวๆไป คือทำผิดงวดนี้ก็พิพากษาแล้วนับโทษไว้เพื่อรวม กับงวดถัดไป โดยกระบวนการนี้แม้ว่าเงินที่ยักยกออกไปรวมกันแล้ว จะไม่มาก แต่ระบบการพิจารณาโทษแบบนี้ได้ส่งผลให้โทษโดยรวม ของท่านผู้นี้สูงมาก ผมจำไม่ได้แล้วว่าเท่าไร แต่สูงมาก จำคุก ราวๆ ๕๐ หรือ ๖๐ ปีนี้แหละ (ถึงผมจำผิดก็ไม่ใช่ไร เพราะ ประเด็นอยู่ที่จำนวนเงินที่ยักยกกับการถูกจำคุกที่ผมจำได้หนัก แน่นว่าไม่สมดุลงันมาก) ผมเชื่อว่าท่านผู้พิพากษาหากถามว่า โทษที่ชายผู้นี้ได้รับเกินไปกว่าความผิดหรือไม่ ท่านก็น่าจะตอบว่า เกิน เพราะเงินเท่านี้ไม่น่าที่เราจะเรียกร้องให้ติดคุกนานขนาดนั้น แต่เรื่องนี้ท่านก็อธิบายได้ว่าเป็นไปตามกระบวนการพิจารณาที่ กฎหมายระบุไว้ ตอนเขียนกฎหมาย เราอาจไม่ทันได้นึกว่าจะมี กรณีที่คนบางคนได้กระทำความผิดแบบเดียวนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่ แรมปี ส่งผลให้โทษของเขาที่หากคิดแต่ครั้งดูเบาๆ แต่รวมกัน แล้วกลายเป็นหนักหนาสาหัส เพราะเกิดจากการรวมของเบาๆ จำนวนมหาศาลเข้าด้วยกันนั่นเอง

การลงโทษคนผิดหนักกว่าความผิดที่เขาทำนั้นเราอาจเรียกว่า เป็นความไม่ยุติธรรมได้ ถ้าคิดอย่างนั้น กฎหมายที่ลงโทษบุรุษ ไปรษณีย์ท่านนี้ก็ไม่ยุติธรรม เรื่องนี้ออสตินเห็นว่าเราสามารถคิดได้ แต่ในท้ายที่สุดแล้ว ทุกอย่างก็ต้องเป็นไปตามกฎหมาย ในเมื่อ กฎหมายเขียนไว้ว่าต้องทำอย่างนั้นอย่างนั้น เมื่อทำแล้ว ผลสุดท้าย จะออกมาอย่างไรเราก็ต้องยอมรับ เราในที่นี้ก็คือ ผู้พิพากษาที่อาจ

ไม่สบายใจว่าลงโทษเขาเกินไปหรือเปล่าก็ต้องยอมรับว่าตนได้ทำไปตามหลักการแล้ว ส่วนผู้ถูกลงโทษก็ต้องเข้าใจว่าทั้งหมดผู้ที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ดังนั้นเขาก็ต้องยอมรับ แม้จะรู้สึกว่าเป็นเงินเพียงเท่านั้นไม่น่าที่เขาจะต้องติดคุกนานขนาดนั้นเลย

ดูเหมือนว่าออสตินจะไม่ได้เสนอความคิดเลยไปถึงขั้นว่า “เราจะมีวิธีดูอย่างไรว่าที่มาของกฎหมายแบบนี้รับได้ว่าถูกต้อง แต่แบบนี้รับไม่ได้” โดยเข้าใจว่าเรื่องนี้อยู่นอกขอบเขตของวิชาธรรมศาสตร์ ทำให้ต่อมาแนวคิดของเขาได้รับการวิจารณ์ว่าเปิดช่องให้กฎหมายที่เลวๆกลายเป็นกฎหมายที่ถูกต้องได้ ท่านผู้อ่านลองนึกอย่างนี้ก็แล้วกัน ที่ผ่านมาราเราพูดเรื่องการทำพิธีทางศาสนา และในทางกฎหมายเราก็ได้เทียบเคียงว่าก็ต้องมีพิธีบางอย่างเพื่อให้กฎหมายนั้นมีสถานะเป็นกฎหมายที่ถูกต้อง อันที่จริง เราต้องตั้งคำถามเกี่ยวกับพิธีกรรมด้วยว่าพิธีกรรมแบบไหนจึงจะรับได้ว่าเป็นพิธีกรรมที่ชอบธรรมดีงาม บางลัทธิศาสนาในโลกนั้นมีพิธีกรรมที่เราสงสัยได้ว่าชอบแล้วหรือ ยกตัวอย่างเช่น ในศาสนาฮินดู มีพิธีที่ถือปฏิบัติในบางท้องถิ่นว่า สตรีที่สามีตายจะต้องกระโดดเข้ากองไฟตายตามสามี ถ้าสตรีคนใดไม่ทำตามพิธีกรรมนี้ก็จะถูกประณามสาปแช่ง ไล่ออกไปอยู่นอกสังคม ไม่มีคนคบค้าสมาคมด้วย สมมติว่าสตรีนางหนึ่งไม่ทำตาม เธอกลายเป็นคนนอกกฎหมายของสังคม ถูกขับไล่ออกไปจากหมู่บ้าน ต้องไปอยู่โดดเดี่ยวในป่า ชีวิตเธอ ณ เวลานี้เป็นผลมาจากพิธีกรรมทางศาสนาที่ว่านั้น สำหรับคนที่เห็นว่าพิธีกรรมนี้เป็นเรื่องของศาสนา จึงต้องยอมรับ สิ่งที่เกิดแก่สตรีผู้นี้เวลานี้ก็สมควรแล้ว แต่ถ้าเราคิดว่าพิธีกรรมเช่นนี้ไม่ควรได้รับการ

รับรองว่าเป็นพิธีกรรมอันชอบธรรม เราก็เห็นต่อไปว่าสิ่งที่เกิดแก่สตรีผู้นี้เป็นเรื่องที่เราไม่สามารถรับได้

ออสตินนั้นไม่ตั้งคำถามเกี่ยวกับที่มาของกฎหมาย (หรือที่เราเรียกว่าพิธีกรรมทางกฎหมาย) หลักการของเขากล่าวเพียงว่าเมื่อใดที่ผู้มีอำนาจเหนือกว่าในทางการเมืองออกกฎหมายมา ผู้อยู่ข้างล่างก็ต้องรับ และสังคมโดยรวมก็ต้องรับว่าเป็นกฎหมายที่ชอบธรรม ตามคตินี้ กฎหมายที่มาจากผู้ทำรัฐประหารก็เป็นกฎหมายที่ถูกต้อง กฎหมายที่มาจากพรรคการเมืองเล็กๆจำนวนหนึ่งที่รวมหัวกันตรากฎหมายออกมาเพื่อประโยชน์ของตนและพวกพ้องก็เป็นกฎหมายที่ถูกต้อง

ผมเชื่อว่าท่านผู้อ่านบางท่านเมื่ออ่านมาถึงตรงนี้ก็อาจรู้สึกขัดใจ ขัดความรู้สึกอยู่ลึกๆ ว่าเป็นไปได้อย่างไรที่อะไรก็ตามแต่ที่มาจากมือของผู้มีอำนาจทางการเมืองแล้วจะกลายมาเป็นกฎหมายที่ประชาชนจะต้องน้อมรับเสมอ *นี่แปลว่าเราไม่ต้องพูดกันด้วยเรื่องผิดถูกกันละหรือ* ท่านผู้อ่านเชื่อไหมครับว่า ในหนังสือของออสตินท่านผู้นี้กล่าวไว้ชัดเจนมากกว่า “กฎหมายนั้นเป็นของกลางๆ ถ้ากฎหมายนั้นมาจากอำนาจทางการเมืองที่อยู่เหนือประชาชน กฎหมายนั้นก็ถูกต้อง การพิจารณากฎหมายต้องพิจารณาในกรอบที่ว่า ‘*มาอย่างถูกต้องตามพิธีกรรมหรือไม่*’ เราจะไปพิจารณากฎหมายว่าดีชั่วผิดถูกไม่ได้เลยหากว่ากฎหมายนั้นผ่านพิธีกรรมมาแล้วอย่างถูกต้อง นั่นอยู่นอกขอบเขตของวิชาธรรมศาสตร์” ซึ่งก็ชัดเจนกว่าสิ่งที่ท่านผู้อ่านบางท่านอาจจะรู้สึกคัดค้านใจนั้นเป็นสิ่งที่ออสตินรับว่า “ใช่ ผมเสนอสิ่งที่ท่านกำลังรู้สึกเคืองอยู่เวลานี้จริงๆ”

สำหรับท่านผู้อ่านที่กำลังรู้สึกเคืองแหวคืดแบบของออสตินนี้ ผมขอให้ท่านใจเย็นลงนิดหนึ่ง แล้วมานึกทบทวนอย่างนี้ ที่ผ่านมาผมได้เกริ่นไปพอสมควรแล้วว่า นักนิติปรัชญาสายอิงโลกนี้ก็เป็คนที่มีสติสัมปชัญญะเหมือนเราๆท่านๆนี้แหละ อะไรที่สามัญญ์สำนึกของคนโดยทั่วไปเห็นว่าไม่งาม ท่านเหล่านี้ก็คงเห็นว่าไม่งามด้วย ผมเชื่อว่าคนอย่างออสตินที่เป็นนักคิดระดับนี้ และคบหาสมาคมกับนักปรัชญาชั้นแนวหน้าของโลกอย่างเบนแวมและมิลล์ มีหรือที่จะไม่รู้จักคำว่า “ความยุติธรรม” หรือ “ความเป็นธรรม” ผมเชื่อว่าหากเราไปเล่าเรื่องสตรีฮินดูต้องกระโดดเข้ากองไฟตายตามสามี ไม่เช่นนั้นจะถูกอัปเปหิออกไปอยู่นอกสังคมให้ฟัง ออสตินก็ต้องรู้สึกอะไรอยู่ภายในใจ แต่นักคิดสายอิงโลกนี้มีหลักคิดที่สำคัญอยู่อย่างหนึ่งที่ผมคิดว่าสมควรจะกล่าวไว้ตรงนี้ หลักคิดที่ว่าคือ “เราจะต้องพิจารณาปรากฏการณ์ต่างๆในสังคมในฐานะที่เป็นผลของเหตุปัจจัยอันซับซ้อนของสังคมนั้นๆ พยายามเข้าใจว่าเหตุใดจึงเกิดปรากฏการณ์นั้นขึ้น จงใช้มนธรรมแบบเอาตัวเราเป็นผู้ตัดสินน้อยที่สุด ไม่เช่นนั้นเราจะไม่เข้าใจปรากฏการณ์ที่ว่านั้นเลย”

การทำรัฐประหารนั้นเป็นตัวอย่างของปรากฏการณ์ที่เกิดจากเหตุปัจจัยอันซับซ้อน การทำรัฐประหารไม่ได้เกิดจากการที่มีคนบางคนหรือบางกลุ่มอยู่ดีก็มานั่งกินเหล้ากันแล้วบอกว่า “ปฏิวัติกันเถิด” กล่าวง่ายๆคือตามแนวคิดของออสติน การทำรัฐประหารมีที่มาที่ไป เมื่อทำสำเร็จแล้ว คณะที่ทำการรัฐประหารก็จะตรากฎหมายออกมาใช้ตามที่เห็นว่าเหมาะสมแก่สภาพบ้านเมืองเวลานั้น นี้ก็ไม่ได้เกิดอย่างนี้จะเขียนกฎหมายก็เขียนเอาตามใจ สรุปคือปรากฏการณ์ทุกอย่างที่นำมาสู่การเขียนกฎหมายในสังคมนั้นมีที่มา

ที่ไป มีเหตุผลอธิบายในตัวเอง ดังนั้นการยอมรับกฎหมายที่มาจาก การทำรัฐประหารจึงไม่ใช่เรื่องที่อยู่เกินกว่าเราจะเข้าใจได้ การจินตนาการว่าอาจมีอำนาจทางการเมืองที่เลวร้ายมากมายมาสร้างกฎหมาย ขึ้นตามอำเภอใจแล้วเราก็ต้องยอมรับกฎหมายที่เลวร้ายจากมือของ ทหารราชเหล่านี้ เป็นลัทธิแต่จินตนาการ กล่าวง่ายๆคือ ตามทัศนะของ ออสติน ตัวอย่างที่เราคิดขึ้นเพื่อชี้ว่า “ถ้ากฎหมายมาจากมือคนชั่ว เช่นนี้ท่านยังจะให้เรารับหรือ” ล้วนเป็นนิยายน้ำเน่าทั้งสิ้น คนชั่ว แบบไม่มีที่มาที่ไปและเขียนกฎหมายแบบไม่มีที่มาที่ไปเพื่อบังคับใช้ อย่างไม่มีที่มาที่ไปแบบนี้มีแต่ในนิยายน้ำเน่าเท่านั้น

๑) *กฎหมายไม่จำเป็นต้องรับใช้ศีลธรรม*

ตอนที่เราพิจารณาแนวคิดของสำนักอิงธรรม ท่านผู้อ่านคงจำได้ ว่า แนวคิดหลักประการหนึ่งของสำนักอิงธรรมก็คือ กฎหมายต้อง รับใช้ธรรม และบางครั้งการตีความกฎหมายก็อาจไม่จำเป็นต้องเดิน ไปตามตัวบทที่เขียนเป็นตัวหนังสือเอาไว้ หากว่าการไม่เดินตาม ตัวหนังสือนั้นจะเป็นไปเพื่อธรรมหรือความดีงาม (เช่นตัวอย่าง คนขับรถเปลี่ยนช่องทางในที่ห้ามเปลี่ยนเพื่อหลีกเลี่ยงการทับเด็ก ตาย ระบบยุติธรรมจะต้องไม่เอาผิดทั้งที่ตามกฎหมายสามารถเอา ผิดได้ เพราะการเอาผิดคนดีเช่นนี้ย่อมผิดธรรม) แนวคิดตามที่ กล่าวมานี้สำนักอิงโลกไม่เห็นด้วย เหตุผลที่ไม่เห็นด้วยมีดังนี้ครับ

อย่างที่กล่าวมาข้างต้น ออสตินเห็นว่าสิ่งที่นักกฎหมายหรือ ผู้เกี่ยวข้องกับกฎหมายจะต้องเข้าใจคือ ภายในปริมณฑลของ กฎหมายนั้น สิ่งที่ไม่ใช่กฎหมายจะต้องไม่ได้รับการพิจารณา เราจะ พิจารณาเฉพาะกฎหมายเท่านั้น และกฎหมายที่ว่านี้ก็มีความหมาย ชัดเจน คือหมายถึงกฎหมายตามที่สังคมเรามีอยู่ในมือ (ซึ่งอาจเป็น

กฎหมายที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน หรือไม่ได้เขียน เช่นนั้นก็ได้ แต่เป็นที่รู้กันว่านี่คือจารีตทางกฎหมายของสังคมเรา) โดยที่การได้มาซึ่งกฎหมายเหล่านี้เป็นไปอย่างถูกต้อง สำนักอิงโลก เห็นว่า หากเราเอาสิ่งอื่นที่ไม่ใช่กฎหมายเข้ามาร่วมในกระบวนการพิจารณาและตีความกฎหมาย ก็อาจทำให้เกิดปัญหาได้มากมาย หลายประการ จริงว่า สิ่งที่ถูกนำเข้ามาเพื่อร่วมพิจารณากฎหมาย นั้นอาจเป็นสิ่งดี เช่นศีลธรรมจรรยา แต่การนำเอาสิ่งที่ไม่ใช่กฎหมายมาร่วมพิจารณากฎหมายจะทำให้ความเที่ยงตรงในทางกฎหมายนั้นเอนเอียงไป หรือเป็นอุปสรรคในการคิดหากฎหมาย เพื่อใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สมมติว่าประเทศไทยเรามีนักวิชาการบางคนศึกษาวิจัยอย่างมีหลักฐานหนักแน่นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพโสเภณีแล้วพบว่า หนึ่ง ผู้ที่เข้ามาสู่อาชีพนี้แทบทั้งสิ้นเข้ามาเพราะปัญหาทาง เศรษฐกิจ กล่าวง่าย ๆ คือเพราะยากจนและเรียนหนังสือไม่มาก จึง ต้องมาประกอบอาชีพนี้ สอง ผู้ที่เข้ามาประกอบอาชีพนี้ส่วนใหญ่ ยังมีความสัมพันธ์กับครอบครัวอยู่ รายได้ของสตรีเหล่านี้เกินกว่า ครึ่งถูกส่งกลับไปยังครอบครัวที่ส่วนใหญ่อยู่ที่ชนบท สาม เนื่องจากกฎหมายยังไม่อนุญาตให้การประกอบอาชีพโสเภณีเป็นสิ่งที่ ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้นรายได้ส่วนหนึ่งของสตรีเหล่านี้จึงถูก เจ้าของกิจการหักไปเพื่อเป็นการติดสินบนเจ้าหน้าที่รัฐมิให้อาศัย ช่องทางกฎหมายมารบกวนเจ้าของกิจการ หากอาชีพนี้ถูกกฎหมาย ก็เชื่อว่าสตรีที่ประกอบอาชีพนี้จะมีรายได้มากกว่าเดิม เพราะ เจ้าของกิจการไม่ต้องแบ่งรายได้เพื่อ “ส่งส่วย” ให้เจ้าหน้าที่รัฐ ตามที่กล่าวมานั้น ลี ผู้วิจัยจึงเสนอว่า รัฐควรอนุญาตให้การ

ประกอบอาชีพโสเภณีถูกกฎหมายเสีย เพื่อให้สตรีที่ประกอบอาชีพนี้ (ซึ่งเป็นพลเมืองไทย) ได้รับการปกป้องเรื่องรายได้ อีกทั้งเมื่อทุกอย่างถูกกฎหมายแล้วสตรีเหล่านี้ก็จะได้รับการปกป้องในเรื่องสุขภาพ และสวัสดิภาพอื่นๆ (เช่นไม่ถูกเจ้าของกิจการเอารัดเอาเปรียบ ใช้พนักงานที่เรียกว่าแมงดาทุบตีเพื่อบีบบังคับให้ทำสิ่งที่ไม่อยากทำ) เพราะรัฐสามารถเข้าไปตรวจสอบสถานประกอบการให้บริการทางเพศได้เหมือนสถานประกอบการอื่นๆ ไม่เพียงเท่านั้น เนื่องจากสตรีที่ประกอบอาชีพนี้ส่วนใหญ่ยังมีความสัมพันธ์อันดีกับครอบครัว อาชีพนี้ว่าไปแล้วในทางเศรษฐกิจก็เป็นช่องทางสำคัญที่ทำให้ชนบทมีรายได้ โดยมีสตรีที่ประกอบอาชีพนี้เป็นตัวกลางส่งเงินจากเมืองไปยังชนบทนั่นเอง จึงเป็นอาชีพที่สมควรสนับสนุน เพราะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ สรุปคือผู้วิจัยเสนอว่าควรอนุญาตให้อาชีพโสเภณีถูกกฎหมาย ด้วยเหตุผลหลักสองอย่างคือ (ก) *เหตุผลด้านสิทธิมนุษยชน*—เท่าที่เป็นอยู่เวลานี้สตรีที่ประกอบอาชีพนี้ถูกข่มขู่ล่วงละเมิดในหลายเรื่อง (ข) *เหตุผลด้านเศรษฐกิจ*—อาชีพนี้ก่อให้เกิดการกระจายรายได้จากเมืองไปชนบท

ตามตัวอย่างนี้ ผู้เสนอเห็นว่าปัญหาสังคมอย่างหนึ่งอันได้แก่การประกอบอาชีพขายบริการทางเพศสามารถแก้ไขได้ขึ้นโดยผ่านทางกระบวนการกฎหมาย สมมติว่าผู้ที่เสนอความคิดนี้ไปเสนอเรื่องนี้ให้นักนิติปรัชญาสำนักอิงธรรมพิง คนเหล่านั้นก็จะตั้งคำถามแรกขึ้นทันทีว่า “การที่กฎหมายจะอนุญาตให้อาชีพใดอาชีพหนึ่งถูกกฎหมายหรือไม่ อาชีพนั้นต้องผ่านเงื่อนไขแรกสุดคือเป็นอาชีพที่ไม่ขัดกับศีลธรรมอันดีงามที่สังคมเรายึดถืออยู่ ถ้าขัดเสียแต่แรกแล้ว ต่อให้ผู้เสนอจะสามารถสรรหาหลักฐานมาบอกว่า หาก

อนุญาตแล้วจะเกิดประโยชน์อย่างนั้นอย่างนั้น เหตุผลเหล่านั้นเราก็จะไม่รับฟัง เพราะอะไร เพราะตามที่คนของเรา กฎหมายมีไว้เพื่อพิทักษ์ธรรม พิชัยความถูกต้อง ไม่อย่างนั้นเราจะมีกฎหมายเอาไว้เพื่ออะไร หากอ้างได้ว่ากฎหมายต้องอนุญาตสิ่งนี้นะเพราะมีคนได้ประโยชน์ เราก็คงอนุญาตเรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุด สังคมเราเป็นสังคมอารยะ มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ กฎหมายมีไว้ก็เพื่อป้องกันมิให้สังคมเรตกต่ำลงไปจากมาตรฐานของความเป็นสังคมอารยะ ท่านคิดว่าเราควรจะอนุญาตให้สตรีใช้ร่างกายสนองตัณหาของชายเพื่อแลกกับเงินอย่างนั้นหรือ นี่ไม่ใช่เรื่องเลื่อมเลี้ยวทางศีลธรรมดอกหรือ”

อันที่จริง ตัวอย่างที่ผมสมมติข้างต้นนี้เป็นเรื่องจริงที่เคยเกิดในประเทศอังกฤษ แล้วกลายเป็นประเด็นโต้แย้งกันระหว่างนักนิติ-ปรัชญาสองค่ายนี้ในประเทศที่ว่านั้น เรื่องของเรื่องนั้นมีอยู่ว่าระหว่างปี ๑๙๕๔-๗ รัฐสภาอังกฤษเห็นว่ากฎหมายอาญาที่เอาผิดผู้ที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศและผู้ประกอบอาชีพเป็นโสเภณีนั้นสมควรที่จะรื้อฟื้นและทบทวนว่าจะยังคงไว้ตามนั้นหรือเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น ผมเข้าใจว่าในสังคมอังกฤษก่อนหน้านั้นย้อนไปสักสิบปี คงมีเสียงจากสาธารณชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนและบรรดานักคิดทั้งหลายให้ความเห็นว่า เหตุใดสองเรื่องนี้จึงยังถือว่าผิดกฎหมายอยู่ในเมื่อบ้านเมืองก้าวเข้าสู่ยุคของเหตุผลแล้ว ไม่ได้อยู่ในอำนาจการครอบงำของศาสนาตั้งสมัยก่อน รัฐสภาเห็นว่าเมื่อมีเสียงเรียกร้องให้ทบทวนเช่นนั้นก็ควรถือเป็นโอกาสอันดีที่จะได้นำเอาเรื่องนี้มาพิจารณากันอย่างจริงจัง รัฐสภาได้ตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งขึ้นสำหรับศึกษาว่าในท้ายที่สุดแล้วกฎหมายควรเอาผิดสอง

เรื่องนี้ดังที่เคยเป็นมาหรือไม่ คณะกรรมการชุดนั้นใช้เวลาศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้อยู่ระยะหนึ่งก็ได้ข้อสรุปว่า สมควรยกเลิกกฎหมายเอาผิดคนที่ชอบเพศเดียวกันและคนที่เต็มใจขายบริการทางเพศ เหตุผลที่คณะกรรมการชุดนั้นให้แก่รัฐสภาว่ามีว่า “กฎหมายไม่มีความชอบธรรมที่จะไปบังคับให้ปัจเจกบุคคลประพฤติตนตามกรอบของศีลธรรมที่สังคมนั้นยึดถือว่าดีงาม เว้นเสียแต่ว่าพฤติกรรมที่ปัจเจกบุคคลแสดงออกนั้นกระทบถึงผู้อื่นในทางเสียหาย หากว่าพฤติกรรมนั้นเป็นเรื่องส่วนตัวของเขา แม้สังคมจะไม่ชอบ สังคมก็ไม่มีสิทธิตรากฎหมายเพื่อบังคับให้เขาทำตามที่สังคมต้องการ คณะกรรมการชุดนี้ไตร่ตรองแล้วมีมติว่า พฤติกรรมรักร่วมเพศก็ดี การขายบริการทางเพศโดยเจ้าตัวสมัครใจก็ดี เป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ไม่ได้กระทบถึงใครในทางเสียหาย เมื่อเป็นเรื่องส่วนบุคคล กฎหมายก็ย่อมจะเอาผิดไม่ได้”

เมื่อรายงานของคณะกรรมการชุดนั้นเผยแพร่ออกมา ก็มีนักนิติปรัชญาในสายอิงธรรมที่มีชื่อเสียงขณะนั้นท่านหนึ่งของอังกฤษ คือ เซอร์แพทริก เดฟลิน (Sir Patrick Devlin) ได้ออกมาวิพากษ์วิจารณ์ความเห็นของคณะกรรมการชุดนี้อย่างหนัก ในวันที่ ๑๘ มีนาคม ๑๙๕๙ ท่านผู้นี้ได้รับเชิญไปแสดงปาฐกถาที่ British Academy เรื่อง “*Moral and the Criminal Law*” เนื้อหาของปาฐกถานี้มุ่งไปที่การวิพากษ์วิจารณ์มติของคณะกรรมการที่กล่าวข้างต้นโดยเฉพาะ ภายหลังเมื่อบทปาฐกถานี้ตีพิมพ์ใน *Proceedings of the British Academy* แล้ว (ชื่อบทปาฐกถาที่ตีพิมพ์ชื่อ “*The Enforcement of Morals*”) งานชิ้นนี้ก็กลายเป็นงานที่มีชื่อเสียงขึ้นมาทันที มีทั้งคนที่สนับสนุนและคัดค้าน แน่นนอนว่าฝ่าย

ที่สนับสนุนยอมได้แก่ประดาผู้ที่อยู่ข้างสำนักอิงธรรม และฝ่ายที่ค้านก็คือฝ่ายที่อยู่ข้างสำนักอิงโลก ผมเองอ่านบทปาฐกถานี้อย่างจริงจังตอนทำวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมในทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาท” ยอมรับว่าเป็นงานที่ชวนอ่านชวนติดตาม มีพลังจริงๆ สมแล้วที่เป็นงานที่คนกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในสมัยนั้นและแม้กระทั่งวันนี้

เราจะไม่พิจารณารายละเอียดว่าเดฟลินได้ให้เหตุผลคัดค้านมติของคณะกรรมการที่ว่านี้อย่างไร (เพราะเราจะพูดเรื่องนี้ข้างหน้าว่าด้วยปัญหา “ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม” โดยเฉพาะ ตอนนั้นเราค่อยพิจารณาแนวคิดของท่านผู้นี้อย่างจริงจัง) สิ่งที่เราจะพิจารณากันตรงนี้ก็คือ ท่านผู้อ่านสังเกตเห็นไหมครับว่าแนวคิดของมิลล์ในหนังสือเรื่อง “*On Liberty*” นั้นมีอิทธิพลต่อความคิดของคณะกรรมการชุดที่ว่านี้มากทีเดียว หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือคณะกรรมการที่ว่านี้คิดไปในแนวทางเดียวกับมิลล์ตามที่ปรากฏในงานเขียนเล่มที่เอ่ยถึงนั้นอย่างชนิดที่กล่าวได้ว่าตรงกันเป๊ะเลยทีเดียว

เมื่อเดฟลินออกมาคัดค้าน ก็ปรากฏว่ามีนักนิติปรัชญาในสายอิงโลกร่วมสมัยท่านหนึ่งชื่อฮาร์ท (H. L. A. Hart) ออกมาวิจารณ์แนวคิดของเดฟลิน วิวาทะระหว่างนักคิดชาวอังกฤษสองท่านนี้ในเรื่องที่ว่านี้เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่สำคัญในประวัติศาสตร์นิติปรัชญาตะวันตก กล่าวอย่างกว้างๆก่อน ในบทปาฐกถาเรื่อง “*The Legal Enforcement of Morality*” และบทความเรื่อง “*Morality and Treason*” อันเป็นงานที่ฮาร์ทใช้แสดงความเห็นวิจารณ์แนวคิดของเดฟลิน ฮาร์ทเห็นว่า “บาป”(Sin) กับ “อาชญากรรม”

(Crime) นั้นต่างกัน และเห็นต่อไปว่ากฎหมายมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอาชญากรรม แต่กฎหมายไม่มีหน้าที่อันใดเลยที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับบาป ผมคิดว่าคำพูดนี้แสดงท่าทีของฝ่ายอิงโลกได้ชัดเจนและตรงไปตรงมาที่สุด

อันที่จริง ในรายงานของคณะกรรมการที่กล่าวข้างต้น หลังจากที่เราสรุปว่ากฎหมายไม่ควรเอาผิดพฤติกรรมรักร่วมเพศและอาชีพโสเภณีแล้ว ก็ได้ให้เหตุผลกำกับด้วยว่าทำไมจึงเห็นเช่นนั้น เหตุผลตอนหนึ่งของคณะกรรมการมีว่า “ควรจะมีพื้นที่บางส่วนในชีวิตของบุคคลที่เรียกได้ว่าเป็นพื้นที่ ‘ส่วนตัว’ สำหรับการเป็นคนบาปตามหลักศาสนาชนิดที่ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้ใคร พื้นที่ที่ที่ว่านี้ศาสนาอาจสนใจที่จะเข้าไปยุ่งยาม แต่กฎหมายจะต้องไม่เข้าไป” ในท้ายที่สุดแล้ว ผมคิดว่าท่านผู้อ่านบางท่านอาจอุทานในใจว่า “ท่านคณะกรรมการชุดนี้ทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ น่าจะเป็นผู้ที่คิดโน้มน้าวไปยังทางนิติปรัชญาสำนักอิงโลกแน่เลย” ผมคงไม่ต้องให้ความเห็นอะไร เพราะแนวคิดของคณะกรรมการข้างต้นนั้นชัดเจนอยู่แล้วว่า เห็นว่ากฎหมายมีขอบเขตที่จำกัด และหนึ่งในอาณาบริเวณของชีวิตบุคคลที่กฎหมายไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปยุ่งยามก็คือบริเวณที่เป็นส่วนตัวในความหมายว่าไม่ว่าเขาจะทำอะไรในนั้นก็มีแต่เขาเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบ เรื่องนี้มีลึกลับเอาไว้เป็นหลักในงานของเขา และกล่าวเพิ่มเติมว่า หากชีวิตคนเราไม่มีพื้นที่ส่วนตัวเลย อะไรกฎหมายก็เข้ามายุ่งเกี่ยวได้หมด เราคงสูญเสียความเป็นคนไปมาก กลายเป็นสมบัติของรัฐไปทั้งหมดทั้งสิ้น วันใดที่รัฐอยากจะสอบสวนหรือตรวจค้นชีวิตเราว่ามีศีลธรรมหรือไม่รัฐก็สามารถทำได้ และเมื่อพบว่ามี รัฐก็สามารถ

บังคับให้เราแก้ไขปรับปรุงโดยการลงโทษเรา เราไม่อาจอ้างได้เลยว่าบาปที่รัฐตรวจพบนั้นเป็นเรื่องส่วนตัวของเรา เพราะรัฐไม่สนใจเรื่องนี้ สนใจเพียงว่ามันเป็นบาปตามความเห็นทางศีลธรรมของรัฐหรือไม่ เดฟลินนั้นเห็นว่าจริงที่ชายที่ชอบชายด้วยกันหรือหญิงที่ชอบหญิงด้วยกันแล้วตกลงปลงใจไปมีอะไรกันฉันชู้สาวอาจอ้างได้ว่านี่เป็นเรื่องส่วนบุคคล และสิ่งที่พวกเขาทำไม่กระทบใครเลย ไม่มีใครเดือดร้อนเสียหายจากการนี้เลย แต่ประเด็นไม่ได้อยู่ที่ว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องส่วนตัวหรือไม่ และไม่เกี่ยวกับว่ามีบุคคลอื่นในสังคมได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของพวกเขาหรือไม่ เราสนใจเพียงว่านี่เป็นความต่ำทรามทางศีลธรรมหรือไม่ ความต่ำทรามทางศีลธรรมต่อให้ทำในที่ลับตาคนก็ยังคงเป็นความต่ำทรามอยู่ เมื่อเป็นความต่ำทราม รัฐย่อมมีความชอบธรรมที่จะเอาผิด เพื่อผดุงไว้ซึ่งศีลธรรมอันดีงามของสังคม

ฮาร์ตซึ่งเป็นนักนิติปรัชญาในสายอิงโลกเห็นว่า *การใช้ศีลธรรมของสังคมบีบบังคับผู้อื่นเช่นนี้เป็นความเลวร้ายอย่างหนึ่ง และว่าไปแล้วความเลวร้ายที่ว่ำน่ากลัวเสียยิ่งกว่าบาปตามที่ศาสนาสอนเสียอีก* ผมขอขยายความแนวคิดของฮาร์ตตรงนี้ให้ท่านผู้อ่านฟังเป็นสำนวนไทยๆเราอย่างนี้ครับ ระบบศีลธรรมที่สังคมเราสอนกัน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งศีลธรรมที่นำเสนอโดยศาสนา) นั้นมักใช้แนวคิดเรื่อง “บาป” เป็นหลัก บาปนั้นหากพิจารณาจากสายตาของคนภายนอกก็อาจจำแนกได้เป็นสองหมวด หมวดที่หนึ่งคือบาปประเภทที่เมื่อทำลงไปแล้วมีเหยื่อของบาปนั้นด้วย ยกตัวอย่างเช่นตามหลักพระพุทธศาสนา การฆ่าสัตว์เป็นบาป นายแมวฆ่าปลาเพื่อปรุงเป็นอาหาร นี่เป็นบาป และในบาปที่ว่ำนีมีเหยื่ออันได้แก่ผู้ที่ถูก

กระทำคือปลา หมวกที่สองคือบาปที่ไม่มีเหยื่อของบาป ยกตัวอย่างเช่นพระณเรที่ฉันท้าวเหินนั้นถือว่าล่วงพระวินัย เป็นบาปอย่างหนึ่ง แต่บาปที่ว่านี้ไม่มีคนอื่นเข้ามายุ่งเกี่ยวด้วย เพราะการกินข้าวเหินเป็นเรื่องที่กระทำได้โดยบุคคลคนเดียว ไม่ต้องมีอะไรมารองรับในฐานะเหยื่อ แต่การฆ่านั้นต้องมีสิ่งที่ถูกฆ่าจึงจะสำเร็จผล ในทางกฎหมาย อาชญากรรมคือการกระทำผิดที่มีเหยื่อของการกระทำ ดังนั้นบาปแบบแรกในศาสนานั้นอาจเป็นอาชญากรรมได้ในสายตาของกฎหมาย เช่น คีลห้าสองข้อแรกว่าด้วยการฆ่าและการขโมย การฆ่าคนนอกจากจะเป็นบาปแล้วก็ถือว่าเป็นอาชญากรรมด้วย การขโมยหรือโจททรัพย์ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันก็เป็นทั้งบาปและอาชญากรรม (คีลในพุทธศาสนาครอบคลุมการกระทำที่คนกระทำต่อสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์กล่าวคือสัตว์ด้วย การฆ่าปลา ผิดศีล การขโมยลูกนกไปจากพ่อแม่มันก็ผิดศีล คีลจึงละเอียดกว่ากฎหมาย)

ตามการจำแนกข้างต้น สิ่งที่ศาสนาสอนว่าผิดประเภทหนึ่งนั้นตรงกับสิ่งที่กฎหมายเห็นว่าผิด แต่สิ่งที่ศาสนาสอนว่าผิดนั้นส่วนหนึ่งยังเป็นปัญหาอยู่ว่าสมควรที่กฎหมายจะพึงเอาผิดด้วยหรือไม่ ท่านผู้อ่านลองพิจารณาตัวอย่างต่อไปนี้ดู แล้วจะเข้าใจว่าทำไมนิติปรัชญาสำนักอิงธรรมและอิงโลกจึงเห็นแย้งกันในเรื่องที่ว่ากฎหมายควรรับใช้ศีลธรรมหรือไม่

(๑) นายเขี้ยวกับนายแดงนั่งกินเหล้าด้วยกัน ทั้งสองถกกันเรื่องการเมืองแล้วทะเลาะกัน นายเขี้ยวฆ่านายแดงตาย

(๒) นายขาวกับนายดำเป็นเกย์ ทั้งคู่มาพบกันที่บาร์แห่งหนึ่ง หลังจากคุยกันอย่างถูกคอกอยู่ร่วมสองชั่วโมง ทั้งคู่ก็ออกมาเรียก

แต่ก็เข้าไปที่ห้องพักของนายขาวและอยู่ด้วยกันทั้งคืน

กรณีทีหนึ่ง สมมติเราไปถามบาทหลวงในศาสนาคริสต์ว่า “หลวงพ่อกับที่นายเขียวทำอย่างนั้น ศาสนาของหลวงพ่อบอกว่า บาปหรือเปล่าครับ” หลวงพ่อจะต้องตอบว่า “อ้อ... บาปแน่นอน อยู่แล้วโยม” จากนั้นหากเราลองหันไปถามทนายความว่าการกระทำของนายเขียวฝ่ายกฎหมายเห็นว่าสมควรเอาผิดหรือไม่ คำตอบก็คือ “สมควร” สรุปแล้วกรณีแรกนี้ศาสนาก็บอกว่าผิด กฎหมายก็บอกว่าผิด จึงเป็นอันสรุปได้ว่าบาปบางอย่างที่ศาสนา สอนนั้นฝ่ายกฎหมายก็เห็นว่าสมควรถือว่าผิดด้วย ความขัดแย้ง ระหว่างศาสนากับกฎหมายในเรื่องนี้ก็ไม่มี สมมติบาทหลวงไปพูด กับทนายความว่า “พ่อว่ากฎหมายควรเอาผิดคนที่ฆ่าคนตายนะ นี่ มันเป็นบาป” ฝ่ายโน้นก็จะบอกว่า “หลวงพ่อเบาใจได้ครับ พวกผม ก็เห็นว่าสมควรเอาผิดอยู่แล้ว” ทั้งบาทหลวงและทนายก็หัวเราะ เพราะเห็นตรงกัน

กรณีที่สอง สมมติเราไปถามบาทหลวงท่านเดิมว่า การกระทำ ของชายสองคนนี้เป็นบาปหรือไม่ คำตอบที่เราจะได้คือ “บาป” ใน ศาสนาคริสต์นั้นมีคำสอนที่ระบุว่ารักร่วมเพศเป็นบาปชัดเจน เรื่อง นี้จึงไม่เป็นปัญหาทางด้านหลักการ แต่พอเราหันมาถามผู้ที่อยู่ ทางด้านกฎหมาย คำตอบจะไม่แน่นอนชัดเจนเหมือนที่ได้จากทาง ศาสนา นักกฎหมายบางคนอาจเห็นว่าไม่ควรที่กฎหมายจะเอาผิด ชายสองคนนี้ ในขณะที่บางคนบอกว่าสมควรเอาผิด ในประเทศ มุสลิมที่ใช้กฎหมายซึ่งดำเนินตามหลักศาสนา พฤติกรรมรักร่วม เพศถือเป็นความผิดทางด้านกฎหมาย และที่กฎหมายถือว่าผิดก็ เพราะเรื่องนี้ศาสนาบอกว่าผิด ในบางประเทศที่เห็นว่าเรื่องนี้เป็น

บาปมหันต์มีกฎหมายเอาผิดผู้แสดงพฤติกรรมรักร่วมเพศถึงชั้น
ประหารชีวิตเอาเลยทีเดียว มีข้อที่น่าสังเกตว่า ฝ่ายที่เห็นว่า
กฎหมายควรเอาผิดนั้นมักใช้เหตุผลทางด้านอื่นที่ไม่ใช่ด้านกฎ-
หมายเช่นเหตุผลทางด้านศาสนา ซึ่งประเด็นนี้สำนักอิงโลกเห็นว่า
ไม่ถูก เพราะกฎหมายต้องใช้เหตุผลในกรอบของกฎหมายสำหรับ
ถกแถลงกัน ไม่ควรเอาเหตุผลจากแหล่งอื่นมาประกอบ

โดยสาระสำคัญ ฝ่ายอิงโลกเห็นว่า เมื่อเราคิดจะวางกฎหมาย
เพื่อใช้ในสังคม เราต้องยอมรับหลักการต่อไปนี้เสียก่อน ไม่อย่าง
นั้นจะเกิดปัญหาว่ากฎหมายควรมีขอบเขตแค่ไหนเพียงใด

(๑) ต้องยอมรับว่ากฎหมายมีหน้าที่กำหนดมาตรฐานในการใช้
ชีวิตร่วมกันของผู้คนในสังคม โดยที่เกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นเกณฑ์ชั้น
ต่ำสุด ขอให้ท่านผู้อ่านจินตนาการถึงไม้บรรทัดอันหนึ่งที่ปักไว้ตรงๆ
บนพื้นดิน ตรงกลางของไม้บรรทัดที่ว่ามีขีดเส้นแดงเอาไว้ ข้างบน
เส้นแดงนั้นทาสีขาวเอาไว้ ส่วนด้านล่างของเส้นแดงทาสีดำเอาไว้
สีขาวใช้แทนอาณาบริเวณของพฤติกรรมที่บุคคลสามารถแสดง
ออกไปโดยไม่ผิดกฎหมาย ส่วนสีดำใช้แทนอาณาบริเวณของพฤติ-
กรรมที่สังคมไม่อนุญาตให้ใครแสดงออก ถ้าแสดงออกกฎหมายจะ
เอาผิด อะไรคือเกณฑ์สำหรับบอกว่า การกระทำหรือพฤติกรรม
อย่างนี้ควรจัดไว้ในบริเวณสีขาว ส่วนการกระทำหรือพฤติกรรม
อย่างนั้นควรจัดไว้ในบริเวณพื้นที่สีดำ คำตอบคือ การใดก็ตามแต่ที่
บุคคลทำลงไปแล้วไม่ส่งผลกระทบต่อคนอื่นในทางเดือดร้อน
เสียหาย การนั้นเราจะจัดไว้ในพื้นที่สีขาว แต่หากการใดก็ตามที่
บุคคลกระทำลงไปแล้วส่งผลกระทบต่อผู้อื่นในทางเสียหาย การ
นั้นเราจะจัดไว้ในบริเวณพื้นที่สีดำ

(๒) การติดตามที่กล่าวข้างต้นดำเนินไปตามหลักการที่ว่า เมื่อคนเราสมัครใจเข้ามาร่วมกันสร้างสังคมการเมืองขึ้นนั้น ทุกคนทราบว่า ก่อนหน้าที่จะมาอยู่ร่วมกับคนอื่นนั้นตนมีเสรีภาพเต็มที่ที่จะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ เสรีภาพที่ว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนยอมเห็นตรงกันว่าเป็นสิ่งดี ชีวิตเราจะปราศจากความหมายไปทันทีหากปราศจากเสรีภาพ เมื่อมารวมกันอยู่เป็นหมู่คณะ เราก็ตกลงกันว่าเพื่อให้หมู่คณะอยู่ได้อย่างสันติสุข แต่ละคนยินดีจะถูกจำกัดเสรีภาพบางอย่าง โดยที่เสรีภาพที่เราแต่ละคนยินดีจะเสียไปเพื่อแลกมาซึ่งการได้รับความปกป้องคุ้มครองโดยรัฐที่เรา ร่วมกันสร้างขึ้นนั้นจะต้องเป็นเสรีภาพที่น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ไม่มีใครยินดีให้ตนเสียอิสรภาพถ้าไม่จำเป็น ดังนั้นเสรีภาพที่รัฐจะพึงจำกัดเราจะต่อน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

(๓) อะไรจะเป็นเสรีภาพที่น้อยที่สุดที่เราแต่ละคนยินดีจะเสีย คำตอบก็คือ เสรีภาพที่จะสร้างความเดือดร้อนแก่คนอื่น อันนี้เราทุกคนเห็นร่วมกันว่าแต่ละคนต้องยอมเสีย ทำไมจึงต้องยอม ก็เพราะว่าหากไม่ยอม สันติสุขในสังคมจะไม่มีทางเกิดได้ ที่เรามา ร่วมกันสร้างสังคมก็เพราะปรารถนาสันติสุข การเสียสละเสรีภาพที่ว่าเป็นจึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักที่ว่านั้น อีกประการหนึ่ง เสรีภาพที่จะทำร้ายกันและกันนั้นว่าไปแล้วไม่ควรเรียกว่าเสรีภาพ เพราะเป็นสิ่งที่ไม่อาจอธิบายได้ การที่เรายอมเสียสิ่งนี้ไปจึงมีเหตุผลที่อธิบายได้ มีคนเปรียบเทียบว่า คนแต่ละคนสมัยที่แยกกันอยู่ก็เหมือนต้นไม้ที่มีหนาม หนามที่ว่านี้หากเราอยู่คนเดียวก็ไม่มีภัยแก่ใคร แต่เมื่อใดก็ตามที่เรามาอยู่ใกล้ๆกัน หนามของแต่ละคนก็อาจทิ่มตำคนอื่นได้ กฎข้อแรกของการที่เราจะ

อยู่ร่วมกันได้ก็คือ เราแต่ละคนจะยอมตัดหนามนั้นทิ้งไปเพื่อไม่ให้เกิดการที่มแทงกันและกัน การจำกัดเสรีภาพที่จะสร้างความเดือดร้อนแก่กันนั้นสามารถอธิบายได้ง่ายๆด้วยตัวอย่างตามที่กล่าวมานี้ ซึ่งทั้งหมดมีเหตุผล อธิบายได้

(๔) ถ้ามว่า การเรียกร้องให้แต่ละคนที่ได้ยอมเสียสละเสรีภาพด้วยการลิดหนามของแต่ละคนทิ้งแล้วได้เสียเพิ่มไปอีก เช่นเสียเสรีภาพที่จะเป็นคนพิศมิตศีลพิศมิตธรรมของศาสนาชนิดที่ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ใคร อย่างนี้จะถือว่าเรียกร้องเกินไปไหม คำตอบคือเกินไปแน่นอน เพราะอะไรจึงถือว่าเกิน ก็เพราะว่าอธิบายไม่ได้ว่าทำไมจึงเรียกร้องให้เสียมากขนาดนั้น คนที่เป็นเกย์นั้นเขาอาจกล่าวว่า เขาไม่ได้เลือกหรือจงใจที่จะเกิดมาเป็นอย่างนั้น การเกิดมาเป็นคนชอบเพศเดียวกันเป็นเรื่องที่พอรู้ความเขาก็รู้ว่าตนถูกมอบสิ่งนี้มาให้แต่เกิดแล้ว ไม่ต่างจากการมีสองขา สองแขน และหนึ่งปาก การเกิดมาเป็นคนไม่เหมือนชาวบ้านเขาก็เป็นทุกข์คำรบแรกแล้วท่านยังจะมากะเกณฑ์ให้ชาวเราตัดนิสสัยสันดานอันแท้จริงของตนไปเป็นอย่างพวกท่านที่เป็นคนส่วนใหญ่กระนั้นหรือ นียยุติธรรมแก่พวกเราแล้วหรือ เรายอมรับว่า เกย์ก็เหมือนคนอื่นคือทำร้ายใครก็ได้ เรายินดีเสียเสรีภาพส่วนนี้เหมือนคนอื่น เท่านี้ก็น่าจะพอแล้ว การที่เราชอบคนเพศเดียวกันและอยู่กินกันฉันคนที่ชอบพอกันไม่ได้สร้างความเดือดร้อนแก่ใครเลย เท่าที่ผ่านมาเราก็ยอมลิดหนามชีวิตส่วนที่จะทิ่มตำคนอื่นทิ้งแล้ว นี่สังคมยังจะมาบีบบังคับให้เราเนียนเนื้อเนียนตัวเราเองกระนั้นหรือ จะเห็นว่าคำร้องทุกข์นี้มีเหตุผลมากที่สุดทีเดียว ในเรื่องอื่นๆที่ศาสนาสอนว่าเป็นเรื่องผิดหรือเป็นอบายมุขเช่นการดื่มสุรา การเที่ยวเตร่ในสถานเริงรมย์ เป็นต้น

หากว่าการทั้งหมดที่กล่าวมานี้ไม่มีใครในสังคมได้รับความเดือดร้อนเสียหายเลย เราจะไปขอให้ปัจเจกบุคคลยอมเสียผลประโยชน์ที่จะดื่มกินหรือเที่ยวเตร่ โดยอ้างว่าเพื่อให้สังคมเราเต็มไปด้วยอริยชน แม้จะถูกที่ว่าหากสมาชิกของสังคมทำตนอยู่เหนืออบายมุขที่กล่าวมา สังคมเราก็คงเป็นสังคมแห่งอริยชน แต่ทุกคนก็ถามได้ว่า ตอนที่เราร่วมกันสร้างสังคมนั้นเราไม่คิดว่าจะมาบวชนะ เรายังต้องการเป็นปุณฺณคนธรรมดาที่ยังเกี่ยวข้องกับกิเลสอยู่ ข้อเรียกร้องใดก็ตามแต่ที่เสมือนจะใช้กฎหมายบีบบังคับให้พลเมืองถือบวช ข้อเรียกร้องนั้นต้องถือว่าเกินไปแล้ว ◉

สมภาร พรหมทา

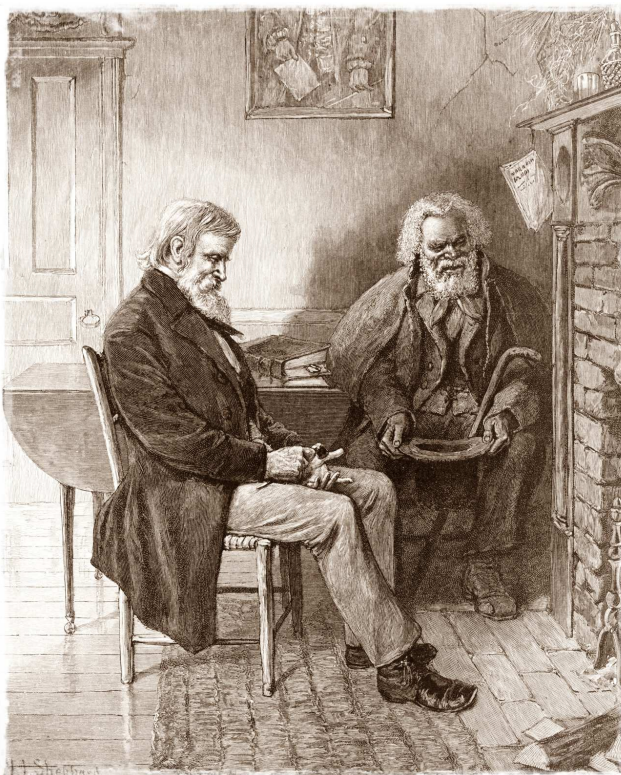
กรกฎาคม ๒๕๕๔

ส่วนที่สอง : พระพุทธศาสนา

ชราวุสติกถา

ตอนที่ ๑ ความทั่วไป

(ภาพชีวิตสัตว์และธรรมชาติที่ใช้ประกอบบทความบางส่วน
มาจากหนังสือเรื่อง *The Descent of Man* ของชาร์ลส์ ดาร์วิน)

ภาพชื่อ Old Master and Old Man

จาก "Harper's Weekly" ฉบับ January 11, 1890

เมื่อสองสามปีก่อน ท่านอาจารย์ไสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ท่านมาชวนผมให้ร่วมกันทำวิจัยเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับปัญหาว่า คนเราเมื่อต้องแก่ชราขึ้นตามธรรมดาของชีวิตแล้ว เราควรแก่ขึ้นอย่างมีคุณภาพอย่างไร ดูเหมือนศัพท์ภาษาอังกฤษอันว่าด้วยการแก่ชราขึ้นอย่างมี

คุณภาพนี้เขาเรียกว่า “Healthy Aging” อย่างไรก็ตามนี้แหละ โครงการนี้หากจะทำอย่างเป็นการเป็นงานจริงๆ ก็น่าจะเป็นโครงการใหญ่ มีคณะผู้วิจัยที่ประกอบด้วยผู้ที่สนใจปัญหานี้จากศาสตร์แขนงต่างๆ เช่นแพทยศาสตร์ ปรัชญา และศาสนา เป็นต้น ท่านอาจารย์โสรัจจ์ ท่านเห็นว่าผมน่าจะศึกษาเรื่องนี้จากแง่มุมของพระพุทธศาสนาดูบ้าง น่าจะเป็นประโยชน์แก่สาธารณชน (รวมทั้งตัวผมเองด้วย เพราะเวลานี้ผมก็รู้สึกว่าจะแก่ขึ้นพอสมควรแล้ว) งานวิจัยที่ผมทำมานั้นว่าไปแล้วน้อยชิ้นเหลือเกินที่เกิดจากการคิดเสนอโครงการวิจัยเอง ผมนั้นเวลานี้ก็ยังรู้สึกเสมือนว่าตนเองเป็นพระ แม้จะสึกออกมานานแล้วก็ตาม พระนั้นไม่ขออะไรใคร หากสิ่งที่ขอนั้นมีนัยของการสามารถตีราคาเป็นเงินทองได้ งานวิจัยในบ้านเรา ตามวัฒนธรรมทางวิชาการแบบไทยๆ มีความหมายหนึ่งเสมือนว่าเป็นการหาลำไพ่พิเศษ ขยายความว่า อาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัยนั้นเงินเดือนน้อย ดังนั้นหากจะยังชีพให้เป็นปกติสุขก็ต้องดิ้นรนขวนขวายหาลำไพ่พิเศษ พวกเรานั้นน้อยคนนักที่เกิดมาเสียดี จะได้หาลำไพ่ด้วยการไปร้องเพลงตามร้านอาหาร ดังนั้นงานที่เป็นส่วนเสริมทางด้านเศรษฐกิจอันเหมาะสมที่สุดสำหรับพวกเราเห็นจะไม่มีอะไรดีเท่ากับงานวิชาการ ด้วยเหตุนี้พวกเราจึงยินดีทำงานวิจัย อันหมายถึงการรับทุนจากรัฐบ้าง จากเอกชนบ้าง มาศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่คิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์อันเห็นได้ชัดต่อสังคม การทำวิจัยนั้นมีสองแบบคือแบบที่หน่วยงานเจ้าของทุนเขาไหว้วานให้เราทำ กับประเภทที่เราทำโครงการเสนอเขาไป หากเป็นอย่างแรกนั้นผมยินดีรับทำ เพราะไม่ขัดสมณสาธูป แต่จะให้ทำโครงการขอเขาไปนั้นยังกระดากใจอยู่ ท่านอาจารย์โสรัจจ์ท่าน

เข้าใจความรู้สึกของคนทีบวชนานๆอย่างผม ท่านเลยทำหน้าที่เป็น
ไวยาวัจกร คือทำโครงการเสนอแทน ผมทำหน้าที่เพียงลงนามร่วม
ไปกับหมู่คณะเท่านั้น หนังสือหลายเล่มในเว็บไซต์ของเรานี้มาจาก
งานวิจัยที่ท่านอาจารย์โสรัจจ์ท่านทำหน้าที่เป็นไวยาวัจกรตั้งทีกล่าว
มานี้แหละครับ ดังนั้นเราสมควรอนุโมทนาบุญกับท่าน เอาเป็นว่า
ตอนนี้ผมก็กลายเป็นสมาชิกคนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องการ
แก่ชราขึ้นอย่างมีคุณภาพ อันมีท่านอาจารย์โสรัจจ์เป็นหัวหน้า
โครงการและภาารโรงหรือไวยาวัจกรตามที่บรรยายมาทั้งหมดด้วย
ประการฉะนี้แล ทีเพิ่งมาลงมือทำจริงจ้งตอนนี้ทั้งทีเสนอโครงการ
ไปสองสามปีแล้วก็เพราะเพิ่งได้รับอนุมัติงบประมาณ บ้านเรานั้น
การเมืองไม่นิ่ง รัฐบาลก็ไม่นิ่ง ท่านนายกก็นิ่งไม่ได้เนื่องมาจากไป
ไหนต้องคอยหลบๆพี่น้องเสื้อสีแดง เงินที่รัฐจะจ่ายให้ใครต่อใครก็
เลยไม่นิ่งตามไปด้วย แต่ตอนนี้คาดว่านิ่งแล้ว

ผมเรียนถามท่านอาจารย์โสรัจจ์ว่า เจ้าของเงินเขาคาดหวัง
ผลงานการวิจัยของผมในรูปไหน เป็นเล่มหนังสือ หรือว่าอย่างไร
ท่านตอบว่า สุดแต่ผมจะเห็นเหมาะสม ทีผ่านมานั้นผมมักเสนอ
ผลงานวิจัยเป็นเล่มหนังสือที่เขียนเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว ข้อดีของ
การเสนองานในลักษณะนี้ก็คือทำให้เราได้องค์ความรู้ที่หนักแน่นซึ่ง
บรรจุอยู่ในรายงานที่เป็นเล่มแน่นอน แต่ข้อเสียก็คือ ชาวบ้าน
ธรรมดา มักไม่ได้อ่าน มาคราวนี้ผมเลยเรียนท่านอาจารย์โสรัจจ์ไป
ว่า ขอลองทำงานอีกแบบหนึ่งดีไหม คือทยอยเขียนเรื่องที่ศึกษาลง
ในวารสาร “ปัญญา” ของพวกเรานี้แหละ ชาวบ้านตลอดจน
นักวิชาการหรือผู้อยู่ในวงการศึกษาก็ได้อ่านไปพร้อมๆกัน ว่าไป
แล้ว ผมนั้นเวลาทำวิจัยเดือนตนเองเสมอว่าเงินที่ได้มาเป็นทุนทำ

นั้นมาจากภาษีของประชาชน ไม่ใช่เงินของรัฐบาล ดังนั้น หากจะมีผลประโยชน์ในทางความรู้ อะไรเกิดแก่ใคร ประชาชนที่เป็นเจ้าของเงินควรได้รับอานิสงส์อยู่ในอันดับต้นๆ สิ่งที่ผมคิดนั้นก็มาลงกันได้ พอเหมาะสมดีกับข้อเสนอที่ผมกล่าวแก่ท่านหัวหน้าโครงการ ท่านเลยเห็นดีด้วย เราเชื่อว่าท่านแฟนานูแฟนของวารสาร “ปัญญา” ก็คือผู้เสียภาษีให้แก่รัฐ ดังนั้นท่านยอมเป็นเจ้าของเงินที่ผมรับมาทำวิจัยนี้อยู่แล้ว การเขียนรายงานให้ท่านอ่านเป็นระยะๆ ก็ชอบแล้ว เพราะเป็นการเขียนให้เจ้าของเงินอ่าน ส่วนสุดท้ายเมื่อต้องประมวลสิ่งที่ค้นพบเป็นเล่มส่งรัฐบาล ก็ค่อยทำ รัฐบาลรออ่านทีหลังก็แล้วกัน ให้เจ้าของเงินตัวจริงเสียงจริงเขาอ่านก่อน

คราวนี้ผมขอพูดถึงเรื่องกระบวนการวิธีในการศึกษาวิจัยเรื่องความแก่เฒ่านี้บ้าง แน่แน่นอนว่า โจทย์ที่ผมได้รับมอบหมายมาคือ พระพุทธศาสนา มองเรื่องนี้อย่างไร ที่ผ่านมานั้นผมมักตอบโจทย์ เช่นนี้ด้วยการไปค้นคว้าว่า คัมภีร์อันใดแก่พระไตรปิฎกตลอดจน อรรถกถา ท่านว่าไว้อย่างไร จากนั้นหากจะต้องตีความเพิ่มเติมก็ทำไปเท่าที่ความจำเป็นเรียกร้อง แต่คราวนี้ผมอยากจะลองทำงานวิจัยในลักษณะใหม่ แบบที่ผมกล่าวมาข้างต้นนั้นในทางวิชาการเรามักเรียกรวมๆว่า “แบบอิงกับคัมภีร์” (Text-Based) แต่แบบที่ผมกำลังคิดว่าจะลองทำอยู่ในงานชิ้นนี้จะเป็นอีกแบบหนึ่ง คือไม่ได้ใช้คัมภีร์เป็นแนวทางหลัก แต่จะใช้ตัวคนวิจัยเป็นแนวทางหลัก ฟังดูออกเป็นงานเชิงอัตวิสัยค่อนข้างมาก นึกเปรียบเทียบอย่างนี้ก็ได้อีก ครั้น ขออนุญาตพูดถึงเพลงฝรั่ง ซึ่งไม่ได้แปลว่าดีกว่าเพลงของไทยเราอะไรดอก แต่ภาพจะชัดเจนหากใช้ตัวอย่างพวกนี้ ไม่นานนี้ผมฟังเพลง “Moonlight Sonata” (ทั้งสามท่อน) ของบีโทเฟน ทาง

Youtube เพลงนี้เท่าที่ผมเข้าใจ (ผิดถูกไม่ทราบ) น่าจะเป็นเพลงสำหรับเดี่ยวเปียโน เพลงแบบนี้จะออกมาอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับ “ตัวตน” ของคนเล่น ผมฟังคนเล่นสามสี่คน บางคนเป็นคนเยอรมัน บางคนไม่ใช่ ฝ่ายที่ไม่ใช่บางคนก็เป็นคนทางเอเชียเรา เพลงออกมาไม่เหมือนกัน (โดยเฉพาะท่อนที่สามที่ต่างกันอย่างเห็นชัด) ทั้งที่เล่นเพลงเดียวกัน อ่านโน้ตตัวเดียวกัน นั่นเป็นเพราะว่าเพลงมันไม่มีชีวิตจิตใจ แต่คนที่เล่นเป็นมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ ความเป็นมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจนี้ว่าไปแล้วเป็นสิ่งมีค่า เพราะทำให้เราไม่เหมือนกัน คนต่างจากหุ่นยนต์ก็ตรงนี้แหละครับ งานวิจัยนั้นในแง่หนึ่งก็อาจเทียบได้กับเรื่องการเล่นเพลงที่ว่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์ การวิจัยทางปรัชญาที่ไม่ใช่ด้านประวัติศาสตร์ความคิดของนักปรัชญาอาจกล่าวได้ว่าเป็นการวิจัยแบบเอาตัวคนวิจัยเป็นหลัก (Author-Based) งานหลายชิ้นของผมทางด้านปรัชญาก็เป็นอย่างนั้น งานแบบนี้เราจะอ่านเอาความคิดของคนทำว่าเขาคิดอ่านอย่างไร มีเหตุผลประกอบอย่างไร ผมอยากทำอย่างนั้นกับเรื่องนี้ คืออยากแสดงความคิดในฐานะชาวพุทธที่เกิดและเติบโตในวัฒนธรรมพุทธอย่างชนบทว่า เราควรตั้งตัวรับมือกับข้อเท็จจริงที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของชีวิตอันได้แก่ความแก่ชราอย่างไร แน่หนอนว่า เนื้อหาในคัมภีร์เป็นเรื่องที่ผมจะละเลยไม่ได้ แต่บังเอิญผมตีความว่าเนื้อหาเหล่านี้อยู่ในตัวผมแล้ว ดังนั้นผมก็ไม่จำเป็นต้องไปค้นคว้าในคัมภีร์อะไรอีก หากไม่จำเป็นจริงๆ หน้าที่ผมเพียงแต่แสดงความคิดในฐานะชาวพุทธเกี่ยวกับเรื่องนี้ ถ้าผมคิดได้ลึกพอ ก็อาจถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของงาน หากไม่ก็ถือเป็นความล้มเหลว โดยมีท่านผู้อ่านเป็น

กรรมกรให้คะแนน

ชาวพุทธในแต่ละยุคสมัยนั้นอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน เมื่อพันปีที่ผ่านมา ท่านพระพุทโธศาจารย์ที่เราถือกันว่าเป็นพระอรธกถาจารย์เอกของนิกายเถรวาทท่านอยู่ในสภาพ

แวดล้อมอย่างหนึ่ง ส่วนผมอยู่ในสภาพแวดล้อมอีกอย่างหนึ่ง ความต่างอย่างหนึ่งของสภาพแวดล้อมของผมกับท่านก็คือ สมัยผมมีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะทางชีววิทยาแพร่กระจายอยู่ทั่วไปหมด งานของนักคิดทางด้านชีววิทยาบางคนเช่นดาร์วินเป็นสิ่งที่กระทบความรู้สึกของผมในฐานะชาวพุทธมาก ว่าไปแล้ว ผมนั้นเวลานี้อาจถือได้ว่าเป็นพวก Dar-

winian คนหนึ่ง คือเห็นว่าสิ่งที่ดาร์วินพูดใช้อธิบายโลกธรรมชาติได้ดีที่สุด ซึ่งก็หมายความว่า ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่จะเอามาใช้อธิบายโลกธรรมชาติสมัยใหม่จะเลย ไม่สนใจ สิ่งที่ดาร์วินพูดเอาไว้ไม่ได้เลย สำหรับผม ดาร์วินและพระพุทธศาสนาไปด้วยกันได้ค่อนข้างมาก หากจะมีอะไรขัดกันบ้างก็เป็นเรื่องปลีกย่อย และผมเชื่อว่าท่านพุทธทาสนั้นแม้ท่านจะไม่พูดว่าท่านเป็น Darwinian หรือไม่ แต่จากสิ่งที่ท่านเขียนหรือพูด ผมเชื่อว่าท่านเป็น

ในปฐมเทศนา พระพุทธองค์ทรงแสดงอริยสัจสี่อันมีเนื้อหาว่า ด้วยทุกข์ สาเหตุของทุกข์ ความดับไปแห่งทุกข์เพราะสาเหตุดับ และกระบวนการวิธีดับสาเหตุของทุกข์เพื่อให้ทุกข์ดับไป ในนั้นทรงแสดงว่าความทุกข์ที่สำคัญมากๆในชีวิตของมนุษย์เราก็คือความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตาย ท่านผู้อ่านคงเห็นว่า ความแก่ที่ภาษาบาลีท่านเรียกว่าชรานั้นจัดเป็นทุกข์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของชีวิตเรา ที่ผ่านมา วรรณกรรมพระพุทธศาสนา มักสนใจศึกษาเรื่องทุกข์ประเภทอื่น ๆ มากกว่าชรา กล่าวง่ายๆคือเราไม่ค่อยเห็นว่าจะมีท่านผู้รู้มาวิเคราะห์เรื่องชราในฐานะที่เป็นทุกข์อย่างหนึ่ง ทุกข์นั้นตีความได้หลายอย่าง คือตีความอย่างสร้างสรรค์ก็ได้ อย่างไม่สร้างสรรค์ก็ได้ การตีความอย่างสร้างสรรค์จะช่วยให้เราเห็นว่าทุกข์ไม่ใช่เรื่องที่น่ารังเกียจเด็ดฉันทหรือหวาดผวา แน่่อนว่าการตีความอย่างสร้างสรรค์นี้ในบางกรณีเราชาวพุทธอาจจำเป็นต้องอาศัยภูมิปัญญาร่วมสมัยบางอย่างเพื่อส่องให้เห็นสภาพของทุกข์ว่ามีเหตุผลอย่างไรธรรมชาติจึงจัดแจงสิ่งเหล่านี้ลงไว้ในชีวิตของเรา ผมพบว่าแนวคิดทางด้านชีววิทยาสายของชาร์ลส์ ดาร์วินนั้นให้อะไรแก่เรามากในเรื่องที่ว่านี้ ผมถือว่าผมโชคดีกว่าพระอรรถกถาจารย์ในอดีตที่เกิดมาในยุคที่มีภูมิปัญญารอบข้างที่ลึกซึ้งมากมายอย่างนี้ อันจะส่งผลให้การตีความเรื่องทุกข์ทำได้อย่างสร้างสรรค์มากกว่าในอดีต

ผมขอประเดิมเรื่องกว้างๆเกี่ยวกับทุกข์ครั้งนี้ครับ ท่านผู้อ่านเคยสงสัยหรือไม่ว่าคนเราเมื่อเกิดมาแล้ว ทำไมธรรมชาติจึงจัดการให้เราต้องแก่ เจ็บ และตาย ในที่สุด ในทางปรัชญาและวิทยาศาสตร์เรามีคำอธิบายเรื่องกันพอสมควร ส่วนปัญหาว่าทำไมเราต้องเกิด

มาด้วยนะ อันนี้พระพุทธศาสนาอธิบายเอาไว้ แต่ปรัชญาและวิทยาศาสตร์จะไม่พยายามอธิบาย เพราะเห็นว่า การเกิดมาเป็นชีวิตบนโลกนี้หากจะอธิบายว่าเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ คำอธิบายก็สามารถทำได้สูงสุดเพียงตอบคำถามว่า “ชีวิตเกิดมาบนโลกนี้ได้อย่างไร” เท่านั้น ไม่ถึงขั้นจะตอบว่า “ทำไม จึงต้องมีชีวิตเกิดมาบนโลกนี้ด้วยนะ” ได้ สองคำถามนี้ต่างกัน นักชีววิทยาบางส่วนเชื่อว่า ก่อนโน้นโลกเราร้อนเสียจนไม่มีชีวิตใดจะอาศัยอยู่บนผิวโลกได้ ต่อมาเมื่อโลกเย็นลง ความพอเหมาะทางธรรมชาติก็ก่อให้เกิดฝน ฝนเมื่อตกมาก ๆ ก็กลายเป็นมหาสมุทร มหาสมุทรนั้นเป็นที่เย็นและชื้น ความเย็นและชื้นนี้ต่อมาก็เป็นเหตุปัจจัยทำให้เกิดชีวิตง่าย ๆ ที่ก้นมหาสมุทร ซึ่งว่าไปแล้วชีวิตแรกนั้นก็กลายมาจากสิ่งไม่มีชีวิตนั้นแหละ ต่อมาปฐมชีวิตเหล่านั้นก็แตกหน่อก่อพันธุ์ขยายสาขา แล้วส่วนหนึ่งก็กลายมาเป็นผมและท่านผู้อ่านที่มานั่งสงสัยว่าตัวฉันเกิดมาในโลกนี้ได้อย่างไรอยู่เวลานี้แหละ—สนุกดี!

นักปรัชญาประเภทหนึ่งที่เราเรียกพวกเขาว่า “นักสสารนิยม” อย่างเช่นมาร์กซ์ก็เชื่อว่าชีวิตบนโลกนั้นเป็นผลมาจากวิวัฒนาการ สังเกตนะครับว่าคนเหล่านี้เขาบอกเราได้เพียงว่าชีวิตเกิดบนโลกนี้ได้อย่างไรเท่านั้น แต่ถ้าเราไปถามพวกเขาว่า “ท่านไม่สงสัยบ้างเลยหรือว่าทำไมชีโคลกนก้นมหาสมุทรที่ไม่มีชีวิต วันดีคืนดีก็กลับกลายมามีชีวิต ใครไปสั่งหรือกระตุ้นมันว่า พ่อคุณเอ๋ย มีชีวิตเถิดนะเพราะสนุกกว่านอนนิ่งๆอยู่ก้นมหาสมุทร” พวกเขา ก็ตอบไม่ได้ อาจจะเพราะเห็นว่าในบางกรณีการบอกว่า “อย่างไร” อาจยังไม่จบสิ้นกระบวนการความ (เช่นเดินไปดีๆมีใครก็ไม่รู้มาแอบตีหัวเรา กรณีนี้

เราบอกได้ว่าเราหัวแตกได้อย่างไร แต่ยังไม่จบกระบวนการความ เพราะเราอยากรู้ว่าทำไมเจ้าหมอนั้นจึงแอบมาตีหัวเรา และเราก็สมควรถามต่อไปด้วย) แต่กรณีการเกิดขึ้นของชีวิตบนโลกนี้เมื่อตอบว่า “อย่างไร” แล้วก็เท่ากับตอบว่า “ทำไม” ไปในตัวด้วย ดังนั้นก็ไม่ต้องมาถามว่าใครไปอ่อนวอนหรือเกลี้ยกล่อมให้ซีโคลน ก้นมหาสมุทรนี้ก็อยากมีชีวิตขึ้นมาเพราะสนุกกว่า ไม่มีใครหรืออะไรทั้งนั้นอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์อันน่าอัศจรรย์นี้ เมื่อเหตุปัจจัยพร้อม ก็เกิดสิ่งนั้น เท่านั้นเอง เหมือนเอาก้อนไม้ขีดขีดลงที่พื้นแข็งๆ (อย่างที่พวกเคาบอยในหนังทำ) เปลวไฟก็เกิด ไม่มีใครสั่งการหรือเกลี้ยกล่อมอะไรใครเลย ดังนั้นไม่ต้องมาถามว่า “ทำไมเปลวไฟจึงปรากฏขึ้นเมื่อเราทำอย่างนั้น” ชีวิตแรกบนพื้นพิภพนี้ก็อย่างเดียวกันนั้น เกิดเมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อม ไม่มีคนสั่งการใดๆ ทั้งนั้น

ท่านผู้อ่านเชื่อไหมครับว่าในโลกเรานี้มีคนบางคนต่อให้เราอธิบายเรื่องต่างๆในโลกธรรมชาติว่าเป็นไปอย่างนั้นเองเมื่อเหตุปัจจัยพร้อม เขาก็ยังสงสัยอยู่ เอาเรื่องไม้ขีดไฟนี้แหละ คนพวกนี้สงสัยว่า ทำไมเราเอาของอย่างอื่นทำเช่นเดียวกันนั้นแต่ไม่มีเปลวไฟปรากฏ เช่นเอาไม้เสียบลูกชิ้นขีดลงแรงๆที่พื้นคอนกรีตก็ไม่ได้ผลเหมือนก้อนไม้ขีด แสดงว่าต้องมีความต่างระหว่างสองสิ่งนี้ ถามว่าสองสิ่งนี้เป็นวัตถุ ออกแบบตัวเองไม่ได้ การที่มันต่างกันย่อมต้องมีใครสักคนออกแบบ ถามว่าเขาผู้นั้นคือใคร และถามต่อไปได้ว่าทำไมเขาจึงออกแบบไม้ขีดไฟไว้ให้พวกเราด้วย คิดไปคิดมาก็ทิ้งในปัญญาของผู้ที่ออกแบบเรามา เขารู้ว่าวันหนึ่งเราน่าจะได้กินอาหารประเภทปังย่างหรือต้ม เขาเลยออกแบบไม้ขีดไฟไว้รอ

พวกเรา ในระยะแรกไม้ขีดไฟก็อยู่ในรูปของการเอาไม้มาตีกัน ทั้งหมดนี้มาจากการเตรียมการณ์ของเขาผู้นี้ ดังนั้นในเรื่องชีวิตแรก การบอกว่าชีวิตแรกเกิดอย่างไรยังไม่จบ มันยังห้วนๆอยู่ ถ้าจะให้ จบต้องกล่าวถึงเขาผู้นี้ที่ออกแบบไม้ขีดไฟไว้รอพวกเรา ถ้าเขา ออกแบบไม้ขีดไฟอันเป็นอุปกรณ์รอกคนมาใช้ ก็ชัดว่าเขาหนีแหละที่ ออกแบบเราเพื่อมาใช้ไม้ขีดไฟ ดังนั้นการที่ชี้โคลนกันทะเลกลายเป็น สภาพมาเป็นชีวิตแรกก็ต้องเป็นฝีมือของเขาคนนี้แหละ

แนวคิดแบบข้างต้นนี้คือสาระสำคัญของปรัชญาแบบจิตนิยม และศาสนา “เขาคอนันต์” ที่เรากล่าวถึงข้างต้นนั้นศาสนาเทวนิยม เรียกว่าพระเจ้า พระพุทธศาสนานั้นไม่สอนเรื่องพระเจ้า ศาสนา เซนอันเป็นศาสนาสำคัญอีกศาสนาหนึ่งของอินเดียก็ไม่สอนเรื่อง พระเจ้า แต่พุทธศาสนาและศาสนาเซนก็จัดว่ามีแนวคิดทางปรัชญา เป็นแบบจิตนิยม คือเชื่อว่าจักรวาลนี้ไม่ได้มีแต่สสารเท่านั้น ยังมีสิ่ง ที่เป็นนามธรรม ที่ทางปรัชญาเราเรียกชื่อรวมๆว่า “จิต” (จิตในที่นี้ ไม่ใช่ “จิตใจ”—Mind, Soul, Self, Spirit—นะครับ จิตหมายถึง สิ่งที่ไม่ใช่สสาร คำนี้ในภาษาอังกฤษเราเรียกว่า “Immaterial”) สสารกับจิตเป็นของคนละอย่าง ในบางสถานการณ์ สองอย่างนี้ก็ ต่างคนต่างอยู่ แต่ในบางสถานการณ์ก็เกี่ยวข้องกัน เวลาที่เกี่ยวข้องกัน จิตจะเป็นนาย สสารจะเป็นบ่าว อันนี้ว่าโดยคุณสมบัติ พื้นฐาน แต่ก็มีไม่น้อยที่ในบางสถานการณ์ จิตอ่อนแอกว่าก็ตกเป็น บ่าวของสสาร เช่นคนบางคนอ้วนเพราะห้ามใจให้งดของอร่อย เหล่านั้นไม่ได้ กายจึงมีอำนาจเหนือจิต เชื่อกันว่าคนที่จิตเป็นนาย กายจะมีชีวิตที่สมดุลกกว่าคนที่กายมีอำนาจเหนือจิต อันนี้เป็นที่ ยอมรับโดยทั่วไปในปรัชญาจิตนิยมและศาสนาทั้งหลาย (ซึ่งย่อม

เป็นจิตนิยมอยู่แล้ว)

สำหรับคนที่นับถือศาสนาแบบเทวนิยม ปัญหาบางอย่างศาสนาของพวกเขาค่อนข้างตอบเอาไว้ชัดเจนแล้ว เช่นใครสร้างจักรวาลนี้รวมทั้งมนุษย์เราด้วย แต่พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนเรื่องพระเจ้า ปัญหาทำนองนี้หากชาวพุทธท่านใดประสงค์จะทราบก็ต้องคิดเอาเองเป็นส่วนตัว ว่าไปแล้ว ในคัมภีร์พระพุทธองค์ดูจะทรงเข้าใจความทุกข์ของคนประเภทที่อยากรู้คำตอบเกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้ จึงทรงตัดบท ประกาศชัดเจนว่าปัญหาเหล่านี้อย่าได้นำมาทูลถามเป็นเด็ดขาด พระองค์จะไม่ทรงตอบ การตัดบทนี้ไม่สำคัญเท่ากับเหตุผลที่ทรงให้ ทรงอธิบายว่าปัญหาเหล่านี้รู้หรือไม่รู้ก็ไม่เกี่ยวกับการทำให้ชีวิตของเราดีขึ้น ดีขึ้นหมายถึงค่อยๆ ละทุกข์ในชีวิตได้ที่ละอย่างสองอย่าง สังเกตนะครับว่า ปัญหาที่ทรงตัดบทว่าจะไม่ทรงตอบนี้มีคุณสมบัติ ๒ อย่างในตัวคือ (๑) เป็นปัญหาที่ทางปรัชญาเราเรียกว่าปัญหาทางอภิปรัชญาชนิดหนึ่ง (๒) เป็นปัญหาที่รู้แล้วก็ *ไม่ช่วยให้เกิดความงอกงามของชีวิตทางจริยธรรม* ยังมีปัญหาทางอภิปรัชญาอีกแบบหนึ่งที่รู้แล้วช่วยให้เราก้าวหน้าขึ้นในทางธรรม ปัญหาเหล่านี้ย่อมอยู่นอกเหนือขอบเขตของ “ปัญหาที่ไม่ทรงพยากรณ์” เหล่านี้ ตัวอย่างของปัญหาประเภทหลังนี้ก็เช่น คนเราประกอบจากอะไรบ้างนอกจากกายที่เป็นสสาร อันนี้ทรงตอบผ่านทางหลักธรรมเรื่องขันธห้า เรื่องขันธห้า นั้นทรงสอนเพื่อให้เราใช้เป็นพื้นฐานของหลักจริยธรรมแบบพุทธ กล่าวง่ายๆ คือทรงสอนเรื่องขันธห้าก็เพราะทรงเห็นว่าหากเราเข้าใจเรื่องขันธห้าดีแล้ว เราจะปฏิบัติตนเพื่อเป็นคนดีตามหลักพุทธจริยธรรมได้ง่ายขึ้น สะดวกขึ้น เป็นต้น

การที่พระพุทธศาสนาเรามีท่าทีที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาว่าเราเป็นใครมาจากไหนเช่นนี้ก็ดีไปอย่าง เราชาวพุทธก็ไม่ต้องไปสนใจก็ได้ว่าก่อนที่เราจะเป็นชีวิตหนึ่งมานั่งอ่านข้อเขียนของอีกชีวิตหนึ่งอยู่บนโลกใบนี้ เราเคยเป็นอะไรมาบ้าง แน่แน่นอนว่า พระพุทธศาสนาแบบจารีตประเพณีนั้นพูดเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดเอาไว้มาก ทำให้เราพอนึกเห็นภาพว่าก่อนจะมาเป็นเรา ณ ปัจจุบันกาลนี้ ในอดีตกาลที่ยาวไกล เราก็คงเคยเวียนว่ายตายเกิดเป็นโน่นเป็นนี่มานักต่อนักแล้ว สำหรับผม ความเชื่อเช่นนี้ไม่ได้เป็นพิษเป็นภัยอะไรเลย ดีๆอาจให้ผลทางบวกแก่ชีวิตมากเสียด้วยซ้ำ เพราะทำให้เห็นว่าชีวิตไม่เกิดหนเดียวตายหนเดียว เกิดมาชาตินี้อาจโชคดีที่หน้าตาดีสติปัญญาก็ดี แต่ก็ไม่ควรหลงระเหิง รู้จักใช้ด้านที่ได้มาดีเพราะโชค (หรือกรรมสุดแต่ท่านจะเชื่อว่าจะอย่างไร) นั้นทำความดีฝากไว้ก่อนตาย เมื่อตายไปแล้ว หากมีชาติใหม่จริงก็จะได้เกิดมาดีอีก แล้วใช้ดีของชาติใหม่นั้นทำดียิ่งๆขึ้นไป ตรงกันข้าม หากเกิดมาอัปโชคก็ยิ่งหวังได้ว่าชาติใหม่จะดีกว่านี้ และชาติใหม่ที่จะดีกว่านี้ได้ก็ต้องอาศัยชาตินี้ที่พยายามดีเท่าที่จะดีได้ เห็นไหมครับว่าความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดแบบพุทธ ที่ให้อิสระว่าเราจะเลือกเป็นอะไรก็ได้ในอนาคตชาติ ขึ้นอยู่กับว่าเราจะสมัครใจเป็นคนอย่างไรในปัจจุบัน เป็นคำสอนที่ให้ความหวังแก่ชีวิตมากมายปานใด

จะอย่างไรก็ตาม การเป็นชาวพุทธนั้นอาจมีได้หลายแบบหลายชนิด ขึ้นกับว่าเราจะมองหรือเริ่มต้นจากมุมไหน ผมนั้นมีมุมของผมว่า ผมคิดว่าชีวิตมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่าศาสนา ในแง่นี้เราควรเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง แน่แน่นอน สมมติฐานนี้มาจากการที่ผมสมัครใจเป็นพวก Darwinian แบบไทยๆ ในแง่ประวัติศาสตร์ ศาสนาที่

เก่าแก่ที่สุดของโลกอันได้แก่ศาสนายูดาและศาสนาฮินดูนั้นอายุอย่างมากที่สุดก็นับไปได้ไม่เกิน ๕-๖ พันปี อารยธรรมมนุษย์เกิดเมื่อประมาณหมื่นหรือสองหมื่นปีในหมู่ชนชาวอียิปต์หรืออินเดียยุคโบราณเป็นต้น สังเกตนะครับว่าสมัยนั้นศาสนาอย่างเต็มรูปแบบยังไม่มี ศาสนามาทีหลังอารยธรรมมนุษย์ หมายความว่ามนุษย์รู้จักสร้างบ้านสร้างเมืองมาก่อนจะมีศาสนา อารยธรรมอินเดียก็เจริญมาก่อนที่จะมีศาสนา บางชนชาติเช่นกรีกและโรมันดูเหมือนจะไม่ต้องศาสนา แต่ต้องการระบบคิดบางอย่างเช่นปรัชญา แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องชาตินี้ชาติหน้าว่าไปแล้วเพิ่งเกิดเมื่อมีศาสนาอย่างเต็มรูปแบบแล้ว ก่อนหน้านั้นมนุษย์เราไม่ได้คิดเรื่องนี้ ชมพูทวีปอันเป็นต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆที่สอนเรื่องสังสารวัฏนั้นสมัยก่อนก็ไม่ปรากฏความเชื่อในเรื่องเหล่านี้ ที่ผมว่าศาสนามีประวัติสั้นกว่าอารยธรรมมนุษย์และชีวิตก็ด้วยเหตุนี้ เฉพาะอารยธรรมกับชีวิตนั้น อารยธรรมก็มีประวัติสั้นกว่าชีวิต มนุษย์เรานั้นคงอยู่ในโลกนี้มาหลายล้านปีแล้ว ดังมีการขุดพบซากมนุษย์โบราณตามที่ต่างๆเป็นประจักษ์พยานบอกอยู่ สมัยนั้นอารยธรรมอันได้แก่การมีปัญญาสามารถประดิษฐ์คิดค้นวิทยาการและศิลปะยังไม่ปรากฏชัด พวกเราอาจเป็นเพียง “สัตว์เดรัจฉาน” ประเภทหนึ่งที่ต้องมาจะสามารถพัฒนาตนเองเหนือสัตว์เดรัจฉานอื่น ถ้ามว่าสมัยนั้นบรรพบุรุษเรารู้จักรักลูกไหม คำตอบคือน่าจะรู้จัก ถ้ามว่าความรักลูกและคนในครอบครัวเดียวกัน หรือเพื่อนพ้องมิตรสหายที่ใกล้ชิดเป็นของดีไหม ก็ต้องตอบว่าดี นี่ก็แปลว่าเราสมัยที่มีสภาพเป็นกึ่งมนุษย์กึ่งเดรัจฉานก็มีคุณธรรมเท่าที่จะมีการมีคุณธรรมในพวกเราจึงมีมาก่อนที่จะมีศาสนา

ศาสนาบางศาสนาในโลกเช่นศาสนาตระกูลยูดาเยกคนกับสัตว์ออกจากกัน คนสูงกว่าสัตว์ในทางปัญญาและคุณธรรม ผู้ที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ก็คือพระเจ้าเป็นเจ้า ในพระคัมภีร์เก่าอันศาสนา ยูดาเย คริสต์ และอิสลาม เชื่อถือร่วมกันนั้น มีข้อความกล่าวว่า เมื่อพระเจ้าทรงสร้างคนแล้วก็ใส่ วิญญาณลงไปให้ จากนั้นก็ทรง สร้างสัตว์เดรัจฉาน แต่ไม่ได้ทรง ใส่วิญญาณลงไปให้แก่พวกมัน เนื่องจากวิญญาณนั้นมาจากพระเจ้า เป็นส่วนหนึ่งของพระเจ้า วิญญาณนั้นทำให้มนุษย์มีปัญหา และคุณธรรม ส่วนสัตว์เดรัจฉาน นั้นไม่มีวิญญาณ พวกมันจึงไม่มี ปัญหาและคุณธรรม พระเจ้ายัง ลังด้วยว่าทรงสร้างสัตว์เพื่อให้ เป็นอาหารและแรงงานของคน การฆ่าสัตว์กินหรือใช้แรงงานสัตว์จึงไม่มีความหมายเกี่ยวข้องกับ เรื่องจริยธรรมใดๆ

การแยกมนุษย์กับสัตว์ออกจากกันข้างต้นชาว Darwinian ทั้งหลายไม่อาจรับได้ เพราะขัดต่อข้อมูลที่ศึกษาพบ ชาร์ลส์ ดาร์วิน เขียนเอาไว้ในบทหนึ่งของหนังสือเรื่อง “*The Descent of Man*” ว่า จากการศึกษาของเขาและนักชีววิทยาคนอื่นๆ เราพูดไม่ได้เลย ว่าคนเท่านั้นที่แสดงพฤติกรรมอันส่องว่ามีปัญญาและคุณธรรม ข้อเขียนของดาร์วินข้างต้นนี้ผมสังเกตเห็นว่ามีความจริงรองรับอยู่

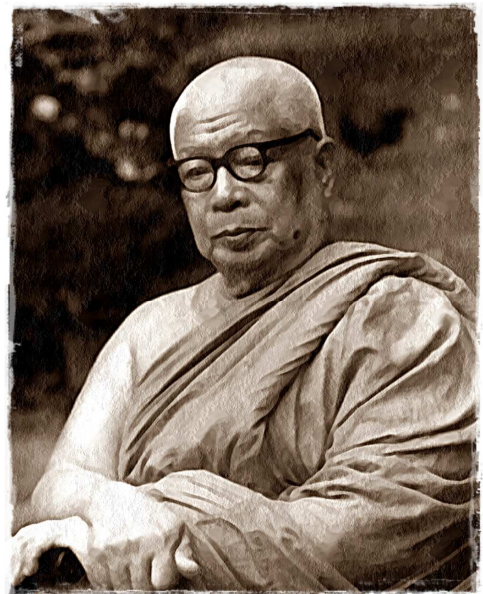
รอบตัวเต็มไปหมด เอาตัวอย่างล่าสุดที่ผมเพิ่งเห็นหยกๆขณะนั่งเขียนบทความอยู่นี้ ที่บ้านผมนั้นมีนกสารพันชนิดทั้งนกเลี้ยงและนกธรรมชาติ (ตั้งใจว่าอนาคตอาจจะเปิดเป็นสถานที่ชมนกสำหรับเพื่อนพ้องที่รักนก แต่ไม่ดีกว่า เพราะเดี๋ยวคนจะมารบกวนความเป็นส่วนตัวของพวกเขา) ตอนนี้นกอีแพรดคู่หนึ่งกำลังเลี้ยงลูกอ่อน พวกมันทำรังอยู่บนต้นชมพู ด้านหลังบ้านผมนั้นเป็นกอไผ่ มีนกกะปูดหลายตัวมาหากินแถวนั้น วันนี้นกกะปูดตัวหนึ่งเลียบเคี้ยวมาทางต้นชมพู ผมเห็นกับตาเลยว่าพ่อแม่อีแพรดช่วยกันส่งเสียงดังแล้วเข้ารุมไล่ต้อนนกกะปูด ท่านผู้อ่านที่ไม่ค่อยชำนาญเรื่องนกอาจไม่ทราบว่านกอีแพรดนั้นตัวเล็กเท่านกกระจอกบ้านเรานี่เอง ส่วนนกกะปูดเป็นนกใหญ่ ปากคม สกุลเดียวกับอีกาหรือนกขุนแผน นกกะปูดนั้นนอกจากกินธัญพืชหรือผลไม้ ยังกินสัตว์เช่นงูหรือหนูตัวเล็กๆด้วย แม่และพ่ออีแพรดรู้ด้วยความรู้ที่เผ่าพันธุ์ของมันสะสมมาว่า หากเห็นนกกินเนื้ออย่างพวกกะปูด ให้ระวังลูกหลานไว้ ด้วยเหตุนี้ มันจึงเข้ารุมต้อนนกกะปูดอย่างที่เห็น ดูแล้วชวนเวทนา เพราะเหมือนเด็กห้าขวบกำลังไล่ชกนักมวยรุ่นยักษ์ แต่ทราบไหมครับว่า นกกะปูดตัวนั้นบินหนีอย่างไม่คิดชีวิตว่าไปแล้วผมเชื่อว่ามันคงไม่คิดจะมาขโมยลูกนกอีแพรดกินดอก เพราะบ้านผมมีของให้มันกินถมเถไป มันน่าจะอิ่มแล้ว และมาแถวนั้นก็คงมาเดินเล่นยืดเส้นยืดสาย ไม่คิดว่าจะมีครอบครัวนกแม่/พ่อลูกอ่อนอยู่ ทำให้พ่อแม่มันโกรธจนล้มตายอย่างนั้น

ความรักลูกของสัตว์นั้นไม่ต่างจากคน ถ้าเรายอมรับว่าพฤติกรรมนี้ในคนเป็นตัวอย่างหนึ่งของคุณธรรม ก็ไม่มีเหตุผลใดที่เราจะบอกว่าของอย่างเดียวกันนี้ที่พบในสัตว์เราขอไม่จัดว่าเป็นคุณ-

ธรรมนะ ศาสนาตระกูลอินเดียทุกศาสนาอันได้แก่ฮินดู พุทธ และ
 เซน ไม่แยกว่าคนกับสัตว์ต่างกัน ดังนั้นในทัศนะของศาสนาเหล่านี้
 สัตว์เดรัจฉานก็มีปัญญาและคุณธรรมอย่างเดียวกับที่มีในคน ที่ผม
 กล่าวข้างต้นว่าพระพุทธศาสนากับดาร์วินไปด้วยกันได้ดีในเรื่อง
 สำคัญๆก็รวมเอาเรื่องนี้เข้าด้วย ศาสนาเซนนั่นไปไกลกว่าศาสนา
 ฮินดูและพระพุทธศาสนาตรงที่เห็นว่าไม่เพียงแต่คนและสัตว์
 เท่านั้นที่มีปัญญาและคุณธรรม พืชก็มีสิ่งนี้ ตัวอย่างของปัญญาใน
 พืชนั้นมีมากมาย หากเราสังเกตก็จะเห็น

ท่านพุทธทาสนั้นแม้จะเป็นชาวพุทธ แต่ความเป็น Darwinian
 ของท่านดูจะเข้มข้นถึงขนาดว่า ท่านไม่ยอมรับคัมภีร์ทางพุทธ-
 ศาสนาประเภทที่บอกว่าพืชไม่มีปัญญาและคุณธรรม ท่านยกตัว
 อย่างพืชบางชนิดเช่นต้นหม้อข้าวหม้อแกงลิงที่รู้จักออกแบบกับดัก
 แมลง ต้นไม้บางชนิดเช่นต้นไมยราพ
 แกล้งตายเมื่อเราไปสัมผัสมัน ที่จุฬานี้ต้นจามจุรีก็หุบใบนอนเมื่อถึงเวลา
 พลบค่ำ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่บอกเราได้
 เป็นอย่างดีว่าพืชก็มีสัญชาตญาณใน
 การรักตัวกลัวตายหรือดิ้นรนเพื่อความ
 อยู่รอดของมัน ไม่ต่างจากคนและสัตว์
 ท่านพุทธทาสเขียนไว้ในบันทึกส่วนตัว
 ของท่านเล่มหนึ่งว่า ข้อมูลทางชีว-
 วิทยานั้นเป็นสิ่งที่เราไม่อาจปฏิเสธได้ เมื่อใดที่คำสอนในคัมภีร์ขัด
 กับชีววิทยา ท่านเลือกจะเชื่อชีววิทยา เห็นไหมครับว่า ความเป็นผู้
 มีน้ำใจในทางวิทยาศาสตร์ของท่านเข้มข้นเพียงใด ท่านเชื่อด้วยว่า

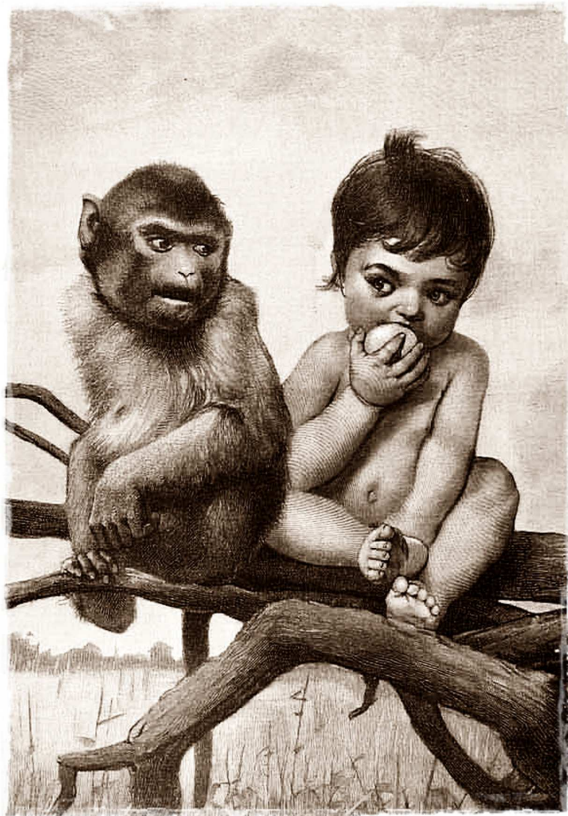
น้ำใจนี้ย่อมต้องมีในพระพุทธองค์อย่างเต็มเปี่ยม ส่วนที่คัมภีร์ดูจะมีทัศนคติไม่ตรงกับพระพุทธองค์ตามที่ท่านจินตนาการเห็นก็เนื่องด้วยท่านผู้บันทึกคัมภีร์ไม่ใช่พระพุทธเจ้า ก็เท่านั้นเอง แต่เรื่องนี้ไม่เป็นปัญหาสำหรับเราชาวพุทธในปัจจุบัน เพราะหากเราเชื่อว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล และเหตุผลในที่นี้รวมถึงการไม่ยอมทู่ซี้เชื่ออะไรจะไปทั้งที่ข้อมูลที่สังเกตได้บอกว่าเป็นอย่างนั้น เมื่อเกิดความขัดกันระหว่าง “คัมภีร์” กับ “ข้อเท็จจริงที่ตรวจสอบได้” เราชาวพุทธก็ควรเลือกอย่างหลัง ไม่ควรกระดากว่ารับแล้วจะหาว่าเอาวิทยาศาสตร์มานำหน้าศาสนาหรือไม่ ความกระดากเช่นนั้นท่านพุทธทาสท่านเห็นว่าไม่มีเหตุผลเลย เชื่อไหมครับ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสก็ทรงเห็นไปในทางเดียวกับท่านพุทธทาส ตอนที่ทรงนิพนธ์เรื่อง “พุทธประวัติ” นั้นทรงวิจารณ์ข้อมูลในคัมภีร์ (ระดับพระไตรปิฎกเลยทีเดียว) บางแห่งว่าชาวพุทธไม่ควรเชื่อตามนั้น เพราะเชื่อแล้วก็ย่อมแสดงว่าเราโง่ ทรงยกตัวอย่างเช่น ในพระไตรปิฎกเขียนไว้ว่าครั้งหนึ่งพระจันทร์กับพระราหูก่อเรื่องวิวาทกัน พระราหูไล่จับพระจันทร์ พระจันทร์ต้องลงมาเฝ้าพระพุทธองค์เพื่อให้ช่วยกำราบราหู สมเด็จพระสังฆราชทรงวิจารณ์ว่าเรื่องราหูอมจันทร์นั้นเป็นนิทานพื้นบ้านของอินเดีย เรื่องนี้เข้ามาอยู่ในพระไตรปิฎกได้ก็เพราะผู้บันทึกเอาเข้ามา จะเพราะเหตุผลใดก็ตาม ถ้าอ่านเพื่อเอาสาระทางจริยธรรม เรื่องการไม่จองเวรกันก็ได้ แต่จะเชื่อเป็นตุเป็นตะว่าเคยเกิดเหตุการณ์นี้จริงในประวัติศาสตร์ก็จะเป็นคนโง่ไป สมเด็จพระสังฆราชท่านว่าเรื่องราหูนั้นสมัยนี้เขาคำนวณเวลาเข้า-ออกได้เป็นเรื่องง่ายๆทางดาราศาสตร์ เมื่อคัมภีร์ขัดกับข้อเท็จจริงอย่างโง่งงเช่นนี้ยังไม่เลือก

จะเชื่อข้อเท็จจริง สมเด็จพระท่านาก็ไม่รู้จะพูดว่าอะไรแล้ว

สังเกตนะครับว่า ท่านพุทธทาสและสมเด็จพระท่านเรียนวิทยาศาสตร์ด้วย ไม่ได้เรียนเพียงพระพุทธศาสนาอย่างเดียว วิชาธรณีวิทยาและดาราศาสตร์นั้นช่วยให้เราเข้าใจว่า โลกอันได้แก่ดาวที่เรา กำลังอาศัยอยู่นี้ก็เหมือนสิ่งอื่นในจักรวาลคือย่อมต้องมี “อายุ” ของมันเอง กล่าวง่าย ๆ คือโลกก็เหมือนเราคือย่อมมีวันชดะและวันมรณะเช่นเดียวกัน ข้อความในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาบางเรื่องนั้นชวนให้เข้าใจว่าวัฏสงสารเกิดบนโลกใบนี้แหละ และแปลกตรงที่เกิดเฉพาะในชมพูทวีปเท่านั้น ตัวละครที่สำคัญในคัมภีร์เช่น พระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกล้วนแล้วแต่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในประเทศอินเดีย ไม่ปรากฏว่าไปเกิดเป็นคนจีน คนกรีก เป็นต้น นี่ก็เป็นเงื่อนไขน่าสงสัย ที่มากไปกว่านั้นคือเวลาของการเวียนว่ายตายเกิดของตัวละครเหล่านี้หากคำนวณย้อนกลับไปก็จะยาวนานเกินกว่าอายุของโลกตามทีวิทยาศาสตร์ได้คาดการณ์ไว้ ตัวเลขทางวิทยาศาสตร์นั้นอาจตั้งคำถามได้ แต่ที่แน่ ๆ คือวิทยาศาสตร์ต่างจากคัมภีร์ที่ผมเล่าข้างต้นตรงที่วิทยาศาสตร์คิดว่าเมื่อเราพูดถึง “เวลาที่ละครแห่งสรรพชีวิต” อันเรียกชื่อในภาษาบาลีว่าสังสารวัฏ ตัวละครจะมีอายุยาวนานกว่าเวลาที่ละครไม่ได้ วันหนึ่งข้างหน้า โลกใบนี้ก็จะแตกดับ คัมภีร์และความเชื่อในทุกศาสนาก็จะวิบัติสูญสิ้นไปกับโลกด้วย นั่นคือวันครบกาลมรณะของโลกและพวกเรา แต่ในทางวิทยาศาสตร์ โลกใบนี้เล็กกระจิวเสี้ยวเหลือเกิน เมื่อเทียบกับจักรวาลทั้งหมด โลกที่เปรียบเสมือนฝุ่นเม็ดเล็กๆ แตกสลายไป ที่เหลืออยู่จำนวนมหาศาลก็จะยังดำเนินต่อไป ถ้าเชื่อว่าศาสนาเกิดขึ้นบนโลกใบนี้ เวลานั้นศาสนาก็ไม่เหลือแล้ว แต่จักรวาลยังอยู่

และอาจเป็นไปได้ที่สิ่งมีชีวิตและปัญญา ฌ ที่อื่นก็มีอยู่ พวกเขาจะมีศาสนาหรือไม่ เราไม่ทราบ แต่พวกเขาก็จะอยู่ในชะตากรรมเดียวกับเรา คือเป็นสิ่งชั่วคราว ดังนั้นหากจะมีศาสนาในโลกของพวกเขา ศาสนานั้นก็จะถึงกาลอวสานไปพร้อมกับวันมรณะของดวงดาวที่พวกเขาอาศัยอยู่

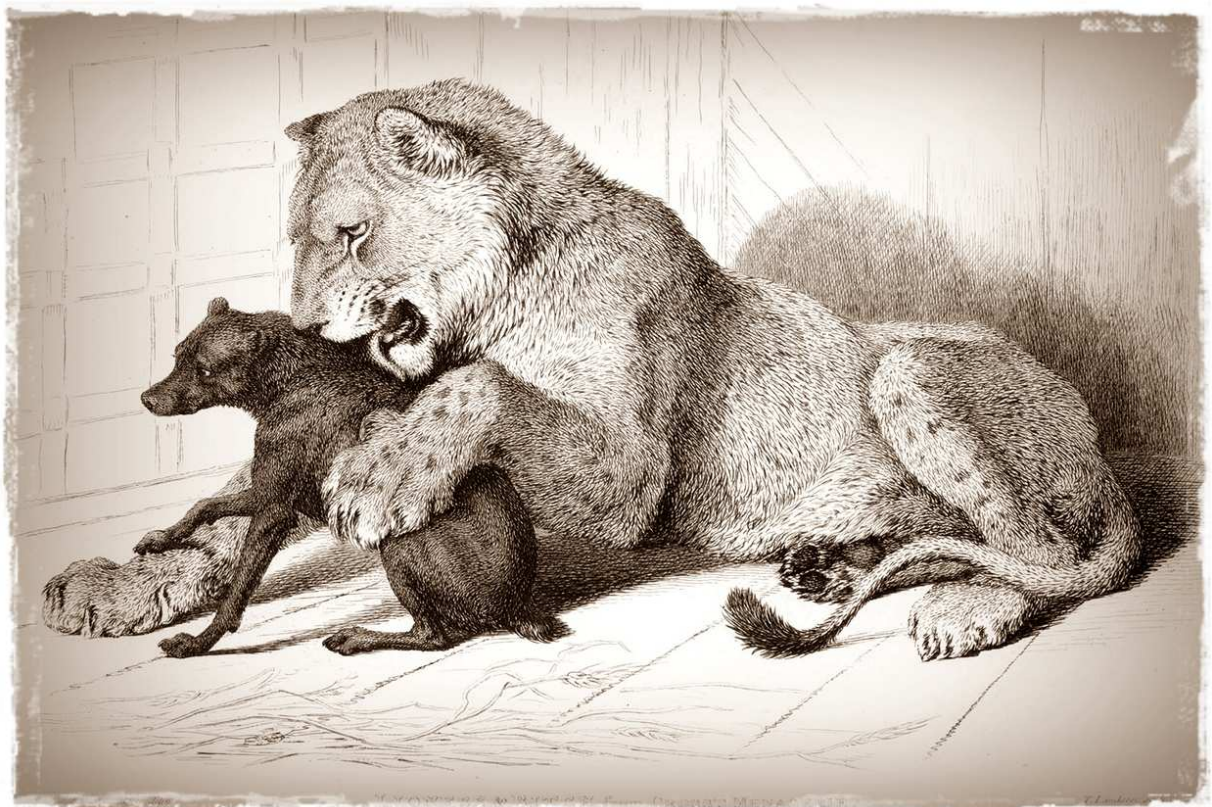
ที่ผมเริ่มต้น “ชราวุฒติกถา” ด้วยเรื่องว่าเราจะเข้าถึงพระพุทธศาสนาจากเหลี่ยมไหน ซึ่งอาจมีได้หลายเหลี่ยม แล้วผมก็เรียน

ท่านผู้อ่านว่าผมขอเข้าถึงจากเหลี่ยมหนึ่งอันได้แก่เหลี่ยมที่อาจเรียกได้ว่าได้รับอิทธิพลมาจากชีววิทยาและแนวคิดของชาร์ลส์ ดาร์วิน ทั้งหลายทั้งปวงไม่ได้มีวัตถุประสงค์จะทำทลายหรือรบกวนความคิดความเชื่อของท่านผู้ใด ของอย่างเดียวกันมองได้จากหลายมุม ก็เท่านั้น จะอย่างไรก็ตาม ผมเองก็อยากถือโอกาสเชิญชวนท่านผู้อ่านในฐานะที่เป็นชาวพุทธมาช่วยกันคิดด้วยว่า

พระพุทธศาสนาที่อยู่ในมือของเราในรูปของคัมภีร์บ้าง หลักปฏิบัติบ้าง ความเชื่อถือศรัทธาบ้าง เมื่อต้องชั่งน้ำหนักร่วมกับสิ่งอื่นเช่นวิทยาศาสตร์ เราจะรักษาคุณภาพของพระพุทธศาสนากับสิ่งเหล่านี้อย่างไร เพื่อนชาวพุทธบางคนของผมบอกว่าเรื่องนี้ไม่เป็นปัญหาเลยสำหรับเขา เพราะในมือของเขามีเพียงพระพุทธศาสนา

เท่านั้น อะไรก็ตามแต่ที่บังเอิญพลัดหลงเข้ามาในมือของเขาเช่น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ หากมันขัดกับพระพุทธศาสนา เขาจะปล่อยมันทิ้งทันที สำหรับเพื่อนชาวพุทธแบบนี้ ผมไม่มีอะไรจะโต้แย้ง และโดยส่วนตัวก็เห็นว่ามีชาวพุทธแบบนี้จำนวนไม่น้อยที่เป็นคนดีอันเราสมควรเคารพนับถือ

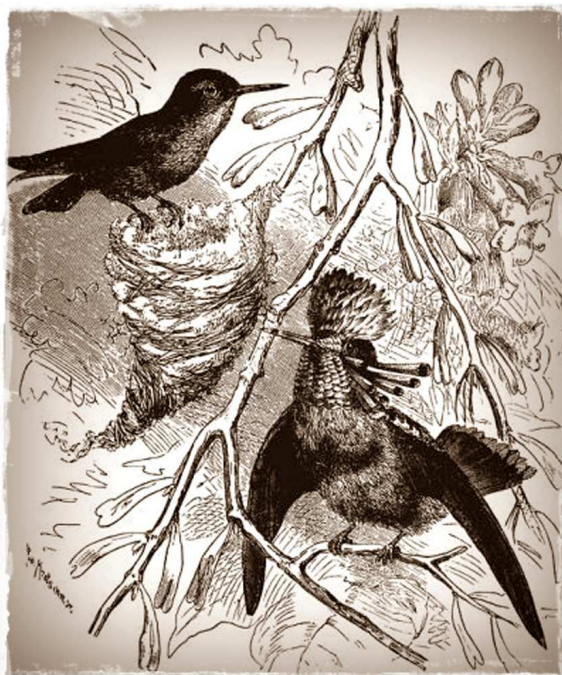
จะอย่างไรก็ตาม ในบรรดาเพื่อนชาวพุทธที่มีความเห็นดังที่ผมกล่าวข้างต้น บางท่านมักไม่สบายใจที่เห็นการเข้าหาพระพุทธศาสนาจากเหลื่อมอื่นๆ เช่นเหลื่อมทางปรัชญาและวิทยาศาสตร์ อย่างที่ผมกำลังทำอยู่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา บางท่านเขียนหนังสือวิจารณ์ผมว่า “ถ้าเห็นอย่างนี้ก็ไม่รู้ว่าคุณจะมาเกิดมาเป็นชาวพุทธไปทำไม” เรื่องนี้ว่าไปแล้วสมควรที่เราจะลอง “วิวาทะ” กันสักครั้งอย่างเป็นทางการเป็นงานจะดีไหม ผ่านทางวารสาร “ปัญญา”

ของเรานี้ก็ได้อ้อ ผมเคยเขียนอะไรที่แสดงความคิดเห็นว่า การอ่านพระไตรปิฎกนั้นควรทำอย่างวิเคราะห์วิจัย อ้นหมายความว่า เบื้องต้นง่ายๆว่า ไม่ควรเชื่อทุกตัวอักษรที่อยู่ในพระไตรปิฎก เพื่อนชาวพุทธของเราแบบในหัวใจเหลือที่ไว้เพียงสำหรับพระพุทธรศาสนา (ตามที่ท่านเชื่อและเข้าใจ) เท่านั้นก็เข้าใจไปว่านี่คือการ “ตีรวน” พระไตรปิฎก อ้นท่านถือว่าเป็นตัวแทนของพระบรมศาสดา เมื่อถึงที่ผมทำถูกตีความอย่างนั้น ท่านก็เลยถามว่า ตกกลงผมยังเป็นชาวพุทธอยู่ไปเพื่ออะไร บางท่านที่กระแนะกระแหนคนเก่งก็ว่า ที่ผมยังประกาศตนเป็นชาวพุทธอยู่ก็เพราะสิ่งนี้เป็นช่องทางในการทำมาหากินของผมอยู่ง

ก็คงใช้ครับ อาชีพผมเวลานี้ที่เป็นหลักก็คือสอนพระพุทธรศาสนา แต่จะว่าผมไม่ศรัทธาพระพุทธรศาสนาอะไรเลย ที่อยู่กับพระพุทธรศาสนาและพระไตรปิฎกก็เพราะอาชีพ อ้นนี่ขอแกลงว่า ไม่ใช่อย่างนั้นดอกครับ ผมมีความศรัทธาในพระรัตนตรัยแบบของผม เป็นความศรัทธาอันเป็นผลมาจากการเข้าถึงพระพุทธรศาสนาตามแนวทางของผม ผมไม่อยากเทียบว่าศรัทธาของใครจะดีกว่าของใคร เพียงแต่อยากขอร้องท่านที่เป็นชาวพุทธแบบที่กล่าวข้างต้นให้ช่วยพยายามเข้าใจคนที่เขามีชีวิตแบบหนึ่ง คิดแบบหนึ่งแล้วเข้าหาพระพุทธรศาสนาตามแนวทางของเขา ซึ่งต่างจากพวกท่าน ไม่นานมานี้ อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ท่านวิจารณ์ผมในที่สาธารณะว่า ผมนั้นเป็นคนฉลาดอย่างชาวโลก ฉลาดอย่างฝรั่ง เชื่อวิทยาศาสตร์ ไม่เชื่อในพระนิพพาน ไม่เชื่อเรื่องสังสารวัฏ ผมรับว่าท่านวิจารณ์ผมถูก แต่โปรดเข้าใจว่า นิพพานและสังสารวัฏที่ผมไม่เชื่อนั้นเป็นแบบหนึ่ง ผมมีนิพพานและสังสารวัฏแบบของผม

อันเป็นผลมาจากการเข้าถึงพระพุทฺธศาสนาจากเหลี่ยมของผม
 ดั่งนั้น แม้ผมจะยอมรับว่าผมไม่เชื่อเรื่องนิพพานและสังสารวัฏ
 แบบนั้น ก็ไม่ควรเข้าใจว่าผมจะต้องเป็นคนไม่ดี หรือเป็นผู้มี
 ความเห็นผิด (ที่เราเรียกว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิกชน) พระพุทฺธศาสนา
 นั้นเป็นสมบัติกลางของมนุษยชาติ ไม่มีใครเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้
 เดียว ดั่งนั้น ใครๆก็ย่อมมีสิทธิตามธรรมชาติที่จะเข้าถึงพระพุทฺธ-
 ศาสนาอันเป็นของกลางตามเหลี่ยมมุมของตน หากจะวิจารณ์กันก็
 ควรวิจารณ์ว่าเหลี่ยมมุมนั้นมีเหตุผลเพียงใด ไม่ควรตัดบทว่า หาก
 ไม่เข้าทางนี้ก็ไม่ใช่พุทฺธแท้ ซึ่งฟังดูไม่มีเหตุผล น้ำเสียงนี้ไม่น่าจะ
 เป็นของชาวพุทฺธอันหมายถึงผู้รู้ ผู้ตื่น และผู้เบิกบานเลย

เนื่องจากศาสนาเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และง่ายที่จะก่อให้เกิด
 ความวิวาทบาดหมางน้ำใจระหว่างคนสองคนที่เข้าหาศาสนาคนละ
 มุม ผมจึงพยายามที่จะรักษาน้ำใจของท่านผู้อื่น โดยเฉพาะท่านที่
 เห็นตรงกันข้ามกับผม ที่ผมต้อง
 กล่าวข้อความอันแสดงสถานะ
 ของตนว่าจะเข้าถึงเรื่อง “ชรา”
 ในฐานะทุกข์ของชีวิตประการ
 หนึ่งจากเหลี่ยมมุมไหนก็เพราะ
 เห็นว่า ช่างหน้าเมื่อผมวิเคราะห์
 เรื่องชราแล้ว บางครั้งจำเป็นต้อง
 ตะประเด็นที่อ่อนไหว เช่นความ
 ชราของกายนั้นส่งผลต่อใจของ
 เราอย่างไรบ้าง ชาวพุทฺธบางท่าน
 อาจรับได้ที่ผมจะอาศัยข้อมูลทางด้านวิทยาศาสตร์มาประกอบการ

วิเคราะห์ว่า ความชราภาพในทางกายนั้นส่งผลต่อความคิดอ่านของคนเราแน่นอน โรคทางสมองหลายอย่างนั้นเปลี่ยนบุคลิกภาพของคน จากแบบหนึ่งไปเป็นอีกแบบอย่างที่เราเรียกว่าพลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือ โดยที่โรคเหล่านี้บางอย่างเป็นผลมาจากการที่สมองนั้นแก่ชราขึ้นตามกาลเวลา ดูเหมือนว่าการวิเคราะห์เช่นนี้ถ้าทำกับคนธรรมดาๆที่เป็นคลุห้สท์ ท่านจะรับได้ แต่ถ้าผมเขิบไปตั้งคำถามว่า พระอริยะท่านสามารถมีปัญญาทางจิตใจอันเนื่องมาจากการที่กายของท่านโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือสมองแก่ชราหรือชำรุดเสียหายหรือไม่ ตรงนี้ท่านอาจไม่รับเลยก็ได้ เพราะมันกระทบต่อความเชื่อเรื่องพระอริยะเจ้าที่ท่านมีอยู่ในใจ อย่าว่าแต่พระอริยะเจ้าเลยครับ แม้แต่พระสงฆ์ร่วมสมัยที่เราไม่มีข้อมูลบอกว่าท่านเป็นอริยะหรือไม่ ลองไปตั้งข้อสังเกตเข้า แม้จะด้วยความหวังดี คนก็อาจโกรธ เช่นผมเคยตั้งข้อสังเกตในทางวาจากับลูกศิษย์ในห้องเรียน (ระดับปริญญาเอก เพราะเห็นว่าเรื่องนี้ท่านที่เรียนเป็นผู้ใหญ่กันหมดแล้ว ท่านน่าจะฟังได้) ว่า เป็นไปได้ไหมว่าที่ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ท่านเขียนหนังสือที่ผมตีความว่าเป็นการแสดง ความก้าวร้าวมากขึ้นในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมาเกี่ยวข้องกับอาการ อาพาธทางสมองของท่าน ที่ผมตั้งคำถามนี้ก็เพราะหวังดีกับท่านเจ้าคุณ ถ้าเรายอมรับว่ากายของท่านเป็นกายของมนุษย์ สมองของท่านก็เป็นสมองของมนุษย์ อันย่อมนตกอยู่ในทุกขลัจจข้อชราเหมือนคนอื่น เราก็จะเข้าใจท่าน ไม่ผิดหวังในตัวท่าน เหมือนที่เราไม่ผิดหวังในคนไข้ทางสมองทั้งหลายในโลกที่พฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางก้าวร้าว ผมเองก็อาจเป็นอย่างนั้นสักวัน ก็ได้แต่หวังว่าจะมีคนเขียนบอกผู้อื่นแทนผมว่าที่ผมเป็นอย่างนั้นเพราะสมองไม่ปกติ

แต่หลายคนก็รับไม่ได้ เพราะคิดว่าต่อให้สมองเสียหายอย่างไร ท่านเจ้าคุณก็จะไม่มีวันได้รับผลกระทบ ดังนั้นคนที่หาว่าท่าน ก้าวร้าวก็คิดผิดไปเสียแล้ว ควรกลับความคิดเสียใหม่ ผมนั้นออกแบบเนื้อหาของงานวิจัยเอาไว้ว่าจะพยายามพูดทุกเรื่องที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องความแก่ชรา งานนี้มีลักษณะเป็นงานสองทาง คือหนึ่งพูดว่าพระพุทธศาสนากล่าวหรือให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องชราเอาไว้อย่างไร สองนำเอาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์เช่นแพทยศาสตร์ และชีววิทยามาตั้งคำถามกับบางเรื่องในพระพุทธศาสนา เช่นเรื่องความเป็นพระอริยะ การทำสมาธิ มรรคผล นิพพาน เป็นต้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องความแก่ชรา เท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนกันระหว่างความคิดแบบพุทธกับแบบอื่น ที่ผมเรียนแจ้งไว้ข้างต้นว่างานวิจัยนี้ขอทำแบบเอาตัวคนเขียนเป็นหลัก ไม่เอาคัมภีร์เป็นหลักก็ด้วยเหตุผลว่า หากเอาคัมภีร์เป็นหลัก เราก็จะได้ฟังความข้างเดียว คือข้างพระพุทธศาสนา แต่ถ้าเอาคนเขียนเป็นหลัก เนื่องจากว่าคนเขียนนั้นสนใจภูมิปัญญาอื่นนอกจากพระพุทธศาสนา รวมทั้งเจ้าตัวก็ยอมรับว่าหากใครจะจัดว่าเป็นพวก Darwinian ก็จะไม่ปฏิเสธละ (คือยอมรับว่าตนเป็น Darwinian Buddhist แลผมยังตีความว่าท่านพุทธทาสก็น่าจะเป็นด้วย—ฟังทฤษฎีความหมายของศาสนาที่ท่านเสนอซิคครับ ท่านบอกว่าศาสนาเกิดจากสัญชาตญาณเพื่อความอยู่รอด ปูู้จักวิ่งลงรูเมื่อมีภัย การวิ่งลงรูก็เป็นศาสนาของปู มนุษย์เรามีทุกซ์ที่ละเอียดลึกซึ้งกว่าปู ศาสนาของเราจึงลึกซึ้งกว่า แต่ในแง่ประเภท ศาสนาของเรากับของปูก็เหมือนกัน คือเป็นความพยายามจะรักษาตนให้รอด เห็นไหมครับว่ามีน้ำเสียงของดาร์วินอยู่ในนี้มากขนาดไหน)

อย่างนี้ก็จะได้ฟังความสองทาง หรือมากกว่านั้น คือฟังฝ่ายพระพุทธรศาสนาด้วย ฟังคนอื่นด้วย

เอาเป็นว่าผมจะขอใช้แนวทาง (Approaches) สองประการในการพิจารณาปัญหาว่าเราควรมองเรื่องความแก่ชราอย่างไร แนวทางแรกเป็นของพระพุทธรศาสนาอย่างไม่ต้องสงสัย และผมก็เชื่อในเบื้องต้นนี้ว่าพระพุทธรศาสนาไม่ว่าอะไรจะพูดถึงเรื่องนี้มากที่สุดก็เลยเนื่องจากความชราพระพุทธรศาสนาถือว่าเป็นสัจจะของชีวิตที่สำคัญอย่างหนึ่ง โดยท่านจัดให้อยู่ในหมวดทุกขสัจจะ ส่วนแนวทางที่สองคือชีววิทยาสกุลดาร์วิน ทั้งพระพุทธรศาสนาและแนวคิดของดาร์วินนั้นผมมองว่าเหมือนกันอย่างหนึ่งคือเป็นแนวคิดแบบ “ธรรมชาตินิยม” เหมือนกัน ในทางปรัชญาคำว่าธรรมชาตินิยมอาจมีความหมายได้กว้างขวาง ในที่นี้ผมใช้ในความหมายเฉพาะว่าหมายถึงแนวคิดที่มองสิ่งต่างๆรอบตัวเราว่าเป็น “สิ่งธรรมชาติ” (Natural Objects) อันหมายความว่ามันก็มีของมันมาอย่างนี้แหละ ไม่ต้องถามดอกว่าใครสร้าง หากจะสาวหาจริงๆแนวคิดแบบธรรมชาตินิยม

ก็อาจบอกว่าเป็นไปได้ที่สรรพสิ่งมาจากต้นกำเนิดบางอย่างเช่นจุดเล็ก ๆ ที่เรียกว่า “Singularity” จากนั้นสิ่งนี้ก็ระเบิดตูมขึ้นแล้วเศษสิ่งที่กระจายกันออกมาก็กลายสภาพมาเป็นทุกสิ่งในจักรวาลเวลานี้ ธรรมชาตินิยมไม่ได้ยืนยันว่าทฤษฎี “การระเบิดครั้งใหญ่” (The Big Bang Theory) ถูกต้อง แต่ยืนยันว่าหากแนวคิดนี้ผิด ที่ถูกคืออย่างนั้นอย่างนี้ แนวคิดที่ถูกนั้นก็แค่คล้ายกับทฤษฎีการระเบิดครั้งใหญ่ คือพูดว่าเดิมมีอะไรบางอย่างอยู่ก่อนแล้ว เป็นสิ่งธรรมชาติระดับปฐมหรือเบื้องต้น จากนั้นสิ่งนี้ก็แปรสภาพมาเป็นสิ่งต่างๆ เช่นดวงดาว พืช สัตว์ มนุษย์ ซึ่งสิ่งหลังนี้เราอาจเรียกละเอียดว่าสิ่งธรรมชาติระดับมัธยม คือกลายมาจากระดับปฐม ส่วนในอนาคต เป็นไปได้ที่สิ่งธรรมชาติระดับมัธยมจะถูกเหตุปัจจัยสลายกลายเป็นไปอย่างอื่น เช่นพอดวงอาทิตย์ดับ เราก็ตายทั้งโลก โลกเรารวมทั้งจักรวาลทั้งหมดก็จะอยู่ในสภาพหนาวเย็นอย่างไม่น่าเชื่อ ไม่มีชีวิต ไม่มีการเคลื่อนไหว สิ่งธรรมชาติในสภาพนั้นก็อาจเรียกได้ว่าเป็นระดับอุดม คือกลายมาจากระดับมัธยม เป็นไปได้ที่ระดับอุดมเมื่อมาถึงแล้วก็หยุดอยู่อย่างนั้น ธรรมชาตินิยมยอมรับได้ แต่หากจะมีใครมองโลกในแง่ดีว่า เมื่อผ่านช่วงอุดมมาแล้ว ก็จะเกิดช่วงปฐมรอบใหม่ ดูเหมือนวรรณกรรมพระพุทธศาสนาจะเชื่ออย่างนั้น ดังท่านได้กล่าวถึงการสิ้นกัปและการเริ่มต้นกัปใหม่ วนเวียนไปอย่างนั้นไม่รู้จบ อันนี้ก็ไมขัดกับแนวคิดแบบธรรมชาตินิยมแต่ประการใด

สาระของความเป็นธรรมชาตินิยมนั้นส่วนหนึ่งก็ดูจากการไม่มีทัศนะว่าความเปลี่ยนแปลงหรือเป็นไปของสิ่งธรรมชาติทั้งหลายเป็นผลงานของใครหรืออะไรสักอย่างที่ทำานหรือทำหน้าที่เสมือนพระเอกแต่เพียงผู้เดียว ในศาสนาอย่างเทวนิยมนั้น ความเป็นไป

ของสรรพสิ่งได้รับการโยงไปหาพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง ว่าไปแล้วธรรมชาตินิยมกับเทวนิยมนั้นยืนอยู่ตรงข้ามกันส่วนหนึ่งก็ด้วยความคิดเห็นที่แตกต่างกันนี้ ในทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วิน ความเปลี่ยนแปลงหรือเป็นไปของสรรพสิ่งในโลกธรรมชาติถูกโยงไปหากลไกทางธรรมชาติอย่างหนึ่งที่ว่า “การเลือกสรรโดยธรรมชาติ” คำนี้ไม่ได้ชี้ไปหาใครหรืออะไรที่ทำหน้าที่เป็นพระเอกขึ้นมาแต่เพียงผู้เดียวเลย พระพุทธศาสนานั้นสอนเรื่องโลกธรรมชาติในสภาพที่เป็นเครือข่ายขนาดใหญ่อันปราศจากศูนย์กลาง ความปราศจากศูนย์กลางนี้คือ “อนัตตตา” ในแผ่นดินของเรานี้แม้มนุษย์ทำท่าว่าจะจะเป็นพระเอก เนื่องจากไปเที่ยวเปลี่ยนโน่นเปลี่ยนนี่ตามใจตน แต่ดาร์วินไม่เคยเชื่อว่าความพยายามของมนุษย์จะมีผลยั่งยืนอะไร อาจมีผลบ้างในบางช่วงบางสมัย แต่ที่สุด “การเลือกสรรโดยมนุษย์” (Selection by Man) ก็ จะพ่ายแพ้แก่ “การเลือกสรรโดยธรรมชาติ” (Natural Selection) นำคิดว่า พระพุทธศาสนาก็เชื่อเช่นเดียวกันนี้

การที่เราเกิดมาแล้วต้องแก่นี้ว่าไปแล้วอยู่พ้นการเลือกของมนุษย์ เราเกิดมาก็พบว่าตนเองอยู่ในสภาพที่เขาจัดการให้เรียบร้อยแล้วว่า “เมื่อใช้ชีวิตไป ท่านจะค่อยๆ แก่ขึ้นตามลำดับนะ” ไม่เพียงแต่แก่เท่านั้น เขายังจัดการให้เราต้องเจ็บไข้เป็นระยะ และที่สุดวันหนึ่งก็ต้องตาย พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายท่านก็แก่ เจ็บ และตาย เหมือนเราท่านทุกคน ความเป็นธรรมชาตินิยมของพระพุทธศาสนานั้นสอนให้เรามองตัวเราในฐานะ “สิ่งธรรมชาติ” อย่างหนึ่ง ร่วมอาศัยอยู่ในโลกธรรมชาตินี้กับสิ่งธรรมชาติทั้งหลายอีกเหลือคณานับ มนุษย์นั้นมีเสรีภาพพอสมควรที่จะ

ตัดแปลงตนเองและสิ่งรอบข้าง แต่ที่สุดแล้วเราก็มีข้อจำกัดใน
ฐานะสิ่งธรรมชาติที่ถูกออกแบบมาให้เป็นสิ่งชั่วคราว ผมเชื่อว่าเมื่อ
แรกทีออกบวชนั้น เจ้าชายลิทซ์ตระทานคงประสงค์จะหา “ยา
วิเศษ” อะไรสักอย่างที่จะมาแก้ทุกข์อันได้แก่ความแก่ ความเจ็บ
และความตาย ต่อมาเมื่อใช้ชีวิตจริง แสวงหาความจริงแบบลงมือ
ทำจริง โจทย์นั้นน่าจะค่อยๆเปลี่ยนไป โจทย์เบื้องต้นของเจ้าชาย
นั้นตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า “การ

เลือกสรรโดยมนุษย์” จะเอาชนะ
“การเลือกสรรโดยธรรมชาติ” ได้
แต่ที่สุดท่านก็เข้าใจว่าไม่อาจเป็น
เช่นนั้นเลย ความเป็นธรรมชาตินิ
ยมของพุทธธรรมชี้แนะเราว่า
สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเราชาวพุทธในการใช้ชีวิตเพื่อให้มีทุกข์น้อยที่สุด
เท่าที่จะเป็นไปได้ในโลกธรรมชาตินี้ก็คือ “การทำตัวให้สอดคล้องกับ
กฎธรรมชาติ” ท่านพุทธทาสกล่าวเรื่องนี้เอาไว้มาก สำหรับท่าน
การปฏิบัติธรรมไม่ใช่การหลับตาภาวนา หรือตัดตัวตัดใจออกจาก
โลกอันกว้างใหญ่แล้วมากักขังใจตนไว้ในโลกส่วนตัว แต่การปฏิบัติ
ธรรมหมายถึงการสังเกตตนและโลก แล้วใช้ประโยชน์จากสิ่งที่
สังเกตเห็นนั้นในรูปของการทำตนให้กลมกลืนกับข้อมูลเหล่านั้น

วันนี้ท่านพุทธทาสก็ไม่อยู่กับพวกเราแล้ว ท่านจากไปแล้ว พวก
เราเองที่เป็นอนุชนของท่านก็กำลังเดินตามหลังท่านไป บนเส้นทาง
สู่ความสิ้นสุด มีหลายสิ่งที่เราจะต้องพบบนทางเส่นนี้ อย่างหนึ่งก็
คือความแก่ชรา ผมเชื่อว่าธรรมชาติ (ซึ่งจะหมายถึงอะไรก็ช่าง
หัวมันเถิด) ต้องมีเหตุผลบางอย่างที่สร้างพวกเรามาให้แก่เฒ่าขึ้น

ตามกาลเวลา และเหตุผลที่ว่ามันลึกๆต้องเป็นเรื่องดีหรือสร้างสรรค์ แต่คนส่วนใหญ่ในโลกไม่เข้าใจเหตุผลที่ว่ามัน เราจึงรังเกียจความแก่ชรา พยายามชะลอมันด้วยศาสตร์ทางด้านการแพทย์เท่าที่จะเป็นไปได้ แต่ที่สุขมนุษย์ก็ต้องพ่ายแพ้ต่อธรรมชาติเสมอ หมอที่เก่งๆ วันหนึ่งก็ต้องแก่และตาย ดังนั้น ถึงเวลาแล้วที่เราต้องถามตัวเองอย่างจริงจังว่า จะเอาอย่างไรกับความจริงของชีวิตเหล่านี้

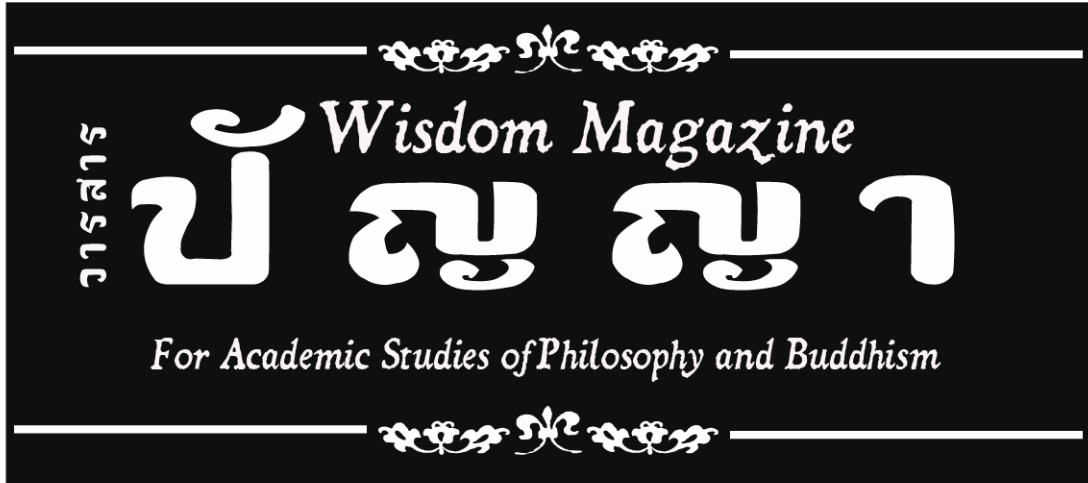
Hermann Hesse นั้นอ่านพุทธศาสนา และดัดแปลงความคิดดีๆในพระพุทธศาสนาไปใช้ในงานเขียนของตนไม่น้อย เนื่องจากเป็นผู้มีฝีมือเลิศเลิศ การแปลงนั้นจึงฉมสนิทและละเมียดละไม ไม่เหลือเค้าให้เราสังเกตเห็นเค้าเงื่อนบางอย่างในนิยายเรื่อง “*Steppenwolf*” ของเขา ผมเชื่อว่าเค้าเงื่อนนี้เชื่อมโยงมาหาพระพุทธศาสนาแน่นอน นิยายเรื่องนี้สำหรับผมว่าด้วย “*การเล่นเกมกับความจริงของชีวิต*” ผ่านตัวละครเอกคือ Harry Haller เมื่อสักครู่ผมพูดถึงการเดินทางตามหลังท่านพุทธทาสไปบนถนนอะไรสักอย่าง ถนนนั้นแหละครับที่ *Steppenwolf* ของเราก็ร่วมเดินทางไปกับพวกเราด้วยอย่างเจียบๆ เราทุกคนถูกกำหนดโดยชะตากรรมให้ต้องเล่นเกมกับความจริงทั้งหลายแหล่ที่จะทยอยเข้ามาสวัสดิ์ดีทักษาย หนึ่งในนั้นก็คือความแก่ชรา ในแง่นี้พวกเราถูกกำหนดให้เล่นเกมกับความแก่ ไม่มีใครที่จะหลบหนีไปโดยไม่ถูกทักษายและบังคับให้เล่นเกมกับสหายนามว่า “ชรา” นี้ พระพุทธองค์นั้นเนื่องจากทรงเล่นเกมกับสิ่งนี้มาก่อน และเราชาวพุทธเชื่อว่าทรงชนะ (อันไม่ได้แปลว่าทรงสังหารสหายผู้นี้ให้ล้มตายลงได้ แต่หมายความว่าทรงทำให้สหายผู้นี้พอใจแล้วพูดออกมาว่า “ท่านชนะ ยินดีด้วยนะ”) “พุทธธรรม” อันได้แก่ “คู่มือสำหรับเล่นเกม

กับความจริงของชีวิต” ที่ทรงทิ้งไว้เป็นมรดกแก่นุชยชาติก็น่าที่จะมีคำแนะนำหรือเคล็ดลับดีๆอันจะเป็นประโยชน์แก่ชาวเราไม่น้อย ผมถือว่าหน้าที่ของตนในการทำวิจัยเรื่องนี้ก็คือเอาเคล็ดลับที่ไม่ได้พูดอะไรเอาไว้ตรงๆที่ออกมาแปลงเป็นสิ่งที่ท่านผู้อ่านจะเข้าใจได้ พระพุทธองค์นั้นทรงเป็นยอดของผู้มีปัญญา ดังนั้น ในการส่งมอบคู่มือสำหรับเล่นเกมกับความจริงของชีวิต จะไม่ส่งเฉยๆ แต่ทรงเล่นเกมกับพวกเราด้วย เป็นเกมซ้อนเกม ที่ต้องการการตีความ ตีปริศนา ผู้มีปัญญาหยั่งเห็น อ่านเกมออก ก็ได้รับประโยชน์จากพุทธธรรมไป

ผมไม่คิดว่าตนเองฉลาดกว่าท่านผู้อ่าน แต่จะพยายามทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ตั้งแต่ฉบับหน้าเป็นต้นไป เราจะร่วมเดินทางไปบนถนนสายเร้นลับที่ผมเห็นท่านพุทธทาสท่านเดินล่วงหน้าพวกเราไปแล้ว อ้าว... นั่นใครอีกละนั่นที่อยู่ถัดไปข้างหน้าท่านพุทธทาส... อ้อ... ชาร์ลส์ ดาร์วินนั่นเอง บางครั้งผมในฐานะผู้ด้อยปัญญา อาจต้องเข้าไปเทียบเคียงไล่ถามความเห็นของผู้รู้ของท่านพุทธทาสหรือดาร์วิน แล้วเอามาเล่าให้ท่านผู้อ่านฟัง ทั้งหลายทั้งปวงก็เพื่อตีปริศนาธรรมเพื่อรับมือกับการ “เล่นเกมกับสหายนามว่าชรา” ที่จะกระโดดผาง (หรือแอบก็ไม่รู้) เข้ามาทักทายพวกเราแน่นอน บนถนนสายนั้น... ©

สมภาร พรหมทา

กรกฎาคม ๒๕๕๔

วารสารเพื่อการศึกษาและวิเคราะห์วิจัย
เกี่ยวกับ ‘ปรัชญา’ และ ‘พระพุทธศาสนา’

ผู้ก่อตั้ง เจ้าของ และบรรณาธิการ
ศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรมทา
ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Email Address: Somparn.P@chula.ac.th

วารสารนี้เผยแพร่เพื่อประโยชน์สาธารณะ
ท่านผู้อ่านสามารถคาร์ร်นโหลคได้ฟรี
หากท่านเห็นคุณค่าของวารสาร
และประสงค์จะสนับสนุนให้วารสารอยู่ได้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
สามารถส่งเงินบริจาคไปยังบรรณาธิการตามที่อยู่ข้างบน